

Nr 64

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om renmärken, m. m.; given Stockholms slott den 4 mars 1960.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om renmärken; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ny renmärkeslag och till vissa därmed sammanhängande formella ändringar av 11 § renbeteslagen. Förslagen överensstämmer i huvudsak med förslag, som framlagts av 1955 års renmärkeskommitté.

Den nya renmärkeslagen är avsedd att ersätta lagen den 18 juli 1928 om renmärken. Lagstiftningen är föranledd av den omläggning till mera extensiva former, som renskötseln undergått på senare årtionden. Denna omläggning medför ökade krav på renmärkenas särskiljande förmåga och på registreringsförfarandet.

Befattningen med renmärkesregistreringen föreslås överflyttad från häradsrätterna till länsstyrelserna. De nuvarande renmärkesförteckningarna, som föres i kronologisk ordning, avses skola ersättas med register, upplagda efter lösbladssystem. För att ett renmärke skall kunna registreras uppställs i förslaget strängare fordringar på märkets beskaffenhet än den nuvarande lagen innehåller. Registrerat märke får i regel användas endast inom viss lappby.

Registrerat märke skall enligt förslaget kunna avlysas, i vissa fall genom beslut av länsstyrelse och i andra fall genom beslut av domstol. Den tid, inom vilken märkning av kalvar skall vara utförd, föreslås framflyttad. Den nuvarande renmärkeslagens bestämmelser om förfarandet med påträffade

omärkta renar eller renar med okända eller ogiltiga märken har delvis omarbetats och utvidgats. Vissa straffbestämmelser i gällande lag har i förslaget uteslutits såsom onödiga.

Närmare regler om renmärkes utformning samt om renmärkesregisters förande och handläggningen av renmärkesärenden föreslås skola utfärdas av Kungl. Maj:t.

Lagförslagen är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1960. I samband med det nya registrets uppläggande skall länsstyrelserna ompröva det befintliga märkesbeståndet och utmönstra sådana märken, som inte fyller den nya lagens krav beträffande märkes beskaffenhet.

Förslag
till
Lag om renmärken

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Ren som föres på bete enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skall, där ej annat följer av vad i 8—11 §§ stadgas, vara försedd med ett av länsstyrelsen för ägaren registrerat märke, anbragt i renens öron.

Om storlek och form av de snitt, som må ingå i renmärke, och om renmärkes utformning i övrigt skall gälla vad Konungen förordnar.

Registrerat märke må användas för att märka renar endast vid renskötsel, som bedrivs inom den lappby som angivits i registreringsbeslutet.

2 §.

Ansökan om registrering av renmärke skall innehålla uppgift om sökandens namn och hemvist och om den lappby, där märket är avsett att användas vid renskötsel. Vid ansökningen skall fogas avbildning av märket.

3 §.

Ärende angående registrering av renmärke upptages av länsstyrelsen i det län, dit lappbyn hör.

Länsstyrelsen skall föra register över renmärken och ägarna av dessa.

4 §.

Renmärke må ej registreras för annan renägare än den som enligt förenämnda lag äger rätt till renskötsel i den lappby ansökningen avser eller är berättigad att där hava renar i vård hos renskötande lapp.

Ej må renägare samtidigt hava mer än ett registrerat märke.

5 §.

Släktmärke — varmed avses renmärke av en för viss släkt eller släktgren gemensam grundtyp — må icke utan särskilda skäl registreras för någon, som ej tillhör slakten eller släktgrenen.

6 §.

Renmärke skall för att kunna registreras

a) tydligt skilja sig från annat giltigt märke, som användes eller må användas å renar med vilka sökandens renar kunna sammanblandas; samt

b) hava en form, som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning.

Utän hinder av bestämmelsen under b) må släktmärke registreras, om registreringen medgives av sådan innehavare av äldre märke av samma grundtyp, som kan hava förfång av registreringen.

7 §.

Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans registrerade renmärke och vill han begagna detsamma vid renmärkning, skall han hos länsstyrelsen göra ansökan om märkets registrering för sin räkning.

8 §.

Registrerat märke skall av länsstyrelsen avlysas

- a) om märkeshavaren hos länsstyrelsen anmäler att han icke vidare ämnar begagna märket vid renmärkning;
- b) om märket under tio år icke begagnats vid renmärkning;
- c) om märket efter flyttning av renar icke vidare skall begagnas i någon under länsstyrelsen hörande lappby; och
- d) om rätt att äga renar icke längre tillkommer märkeshavaren eller hans dödsbo.

Avlyses märke efter anmälan som under a) sägs, må det bibehållas å därmed märkt ren under tio år, räknat från dagen för avlysningen.

9 §.

Äro två eller flera registrerade märken helt och hållet lika eller så lika att de lätt kunna förväxlas eller genom ändring komma att överensstämma med varandra, och medför denna likhet förfång för innehavare av sådant märke eller olägenhet från allmän synpunkt, må domstol på talan av någon av märkeshavarna eller av lappfogden antingen avlysa något eller några av märkena eller, om så finnes lämpligare, föreskriva ändring av märkena eller något eller några av dem.

Märke som sålunda avlyses må bibehållas å därmed märkt ren under tid, som rätten bestämmer. Beslutes ändring av märke, må detta bibehållas oförändrat å därmed märkt ren under tid, som av rätten fastställles.

Vad i denna paragraf stadgas skall äga tillämpning även å avlyst märke, som bibehålles å ren enligt 8 §, och å avbrottsmärke, varom stadgas i 10 §. Härvid skall i stället för avlysning föreskrivas förkortning av märkets giltighetstid.

10 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må ommärkning till förvärvarens registrerade märke ske endast efter medgivande av ordningsmannen i den lappby, där ommärkningen är avsedd att företagas. Lämnas ej sådant medgivande, må å renen bibehållas det förut anbragta märket, vilket efter medgivande av ordningsmannen i förvärvarens lappby må förses med avbrott för att skilja renen från andra renar med samma märke.

Sker förvärvet ej på grund av giftorätt, arv eller testamente, fordras överlåtarens samtycke till ommärkning eller avbrottsmärkning.

Ommärkning och avbrottsmärkning må endast ske i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

Avbrottsmärke må icke bibehållas å därmed märkt ren längre än tio år efter det ordningsmannens medgivande gavs.

11 §.

Dödsbo efter avliden renägare må begagna det märke som registrerats för den avlidne.

12 §.

Renkalv skall märkas med ägarens registrerade märke före utgången av det år, då kalven fötts. Märkning må dock ske även efter denna tid intill den 1 maj, därest märkningen utföres i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

Anträffar den, som verkställer renmärkning, i sin hjord annans renko med omärkt kalv, bör han märka kalven med moderns märke. Är märket avbrottsmärke eller avlyst märke och äger han kännedom om ägarens registrerade märke, skall detta i stället anbringas vid märkningen. Den som sålunda märkt annans kalv äger få gottgörelse av ägaren.

13 §.

Ren, som ej blivit märkt inom den i 12 § första stycket andra punkten föreskrivna tiden, skall genom ordningsmannens försorg slaktas och säljas eller ock säljas levande och förses med köparens märke. Av medel, som inflyta genom försäljningen, skall ordningsmannen erhålla skäligen gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn.

Ren, vars märke är förfalskat, förstört eller okänt eller icke utfört i överensstämmelse med de föreskrifter som givits om renmärkes utformning, skall genom ordningsmannens försorg slaktas och säljas. Med köpeskillingen skall så förfaras som i första stycket sägs. Den som styrker sig vara ägare till renen må, om han anmäler sig inom två år från försäljningsdagen, utfå ett belopp motsvarande den del av köpeskillingen som tillfallit lappbyn.

Anträffas eljest ren med ogiltigt märke, må länsstyrelsen förordna, att renen skall slaktas och säljas för ägarens räkning. Kostnaden för renens omhändertagande, slakt och försäljning skall gäldas ur köpeskillingen.

14 §.

Den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, åsidosätter vad i 1 § tredje stycket stadgas eller, där fråga ej är om tillåten avbrottsmärkning eller om fall som i 11 § sägs, begagnar märke som ej är för renägaren registrerat, dömes till dagsböter.

Med dagsböter straffas ock den som verkställer ommärkning eller avbrottsmärkning i strid mot föreskrift i 10 § eller som överträder bestämmelsen i 12 § första stycket andra punkten att kalvmärkning skall ske i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

15 §.

Mot beslut varigenom registrering beviljats må talan ej föras.

Är någon missnöjd med länsstyrelses beslut i övrigt enligt denna lag, må talan föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till jordbruksdepartementet.

16 §.

Närmare föreskrifter om renmärkesärendes handläggning och tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Genom lagen upphäves lagen den 18 juli 1928 (nr 310) om renmärken.

Med avseende å införandet av den nya lagen skall följande iakttagas.

1. Renmärkesärende som inkommit till häradsrätt före den nya lagens ikraftträdande skall handläggas enligt äldre lag.

2. Länsstyrelsen skall granska de märken, som äro fastställda enligt äldre lag, och avlysa sådana, beträffande vilka förutsättning härför föreligger enligt 8 § första stycket b), c) eller d) nya lagen.

Annat äldre fastställt märke skall överföras till det nya registret, om märkets utförande överensstämmer med de föreskrifter, som med stöd av den nya lagen givits om renmärkes utformning. I annat fall skall märket intagas i en övergångsförteckning.

Nu angivna åtgärder skola vara vidtagna före den 1 juli 1964.

3. Märke som intagits i övergångsförteckning må bibehållas å därmed märkt ren intill den 1 juli 1975. Å sådant märke skall vad i 9 § nya lagen stadgas om avlyst märke äga motsvarande tillämpning.

4. När märke intagits i övergångsförteckning, skall märkeshavaren underrättas om åtgärden och om innebörden därav. Han skall tillika anmanas att inkomma med ansökan om registrering av nytt märke.

5. Renmärke som fastställts enligt äldre lag må begagnas vid märkning till dess märke registrerats för märkeshavaren enligt den nya lagen, dock ej efter den 30 juni 1965.

6. Vad i nya lagen stadgas i fråga om avlyst märke och avbrottsmärke skall i tillämpliga delar gälla beträffande enligt äldre lag avlyst märke som bibehålles å därmed märkt ren samt enligt äldre lag tillkommet avbrottsmärke.

I fråga om avbrottsmärke som nu sagts skall dock den i 10 § fjärde stycket nya lagen stadgade tioårstiden räknas från dagen för lagens ikraftträdande.

Förslag

till

**Lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309)
om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige**

Härigenom förordnas, att 11 § lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs.

11 §.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1. För varje — — — lapparnas hörande.

Byordningen skall, — — — såsom om:

a) fördelning av — — — annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av *omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända*, ävensom vid försäljning av dylika renar, *levande eller slaktade, så ock tid för och förfarande vid uppvisning enligt lagen om renmärken av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända*;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med *omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända*;

g) förvaltning, användning — — — skola utses.

2. I byordning — — — är sagt.

1. För varje — — — lapparnas hörande.

Byordningen skall, — — — såsom om:

a) fördelning av — — — annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av *renar, som avses i 13 § första och andra styckena lagen om renmärken*, ävensom vid försäljning av dylika renar;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande *av* och vidare förfarande med *renar, som avses i 13 § första och andra styckena lagen om renmärken*;

g) förvaltning, användning — — — skola utses.

2. I byordning — — — är sagt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1959.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet NETZÉN, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående ny lag om renmärken m. m. samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 september 1955 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet den 10 oktober 1955 häradshövdingen S. O. Östberg att verkställa utredning rörande renmärkning och därmed sammanhängande spörsmål. Att såsom sakkunniga biträda utredningsmannen tillkallades ordningsmannen A. Persson Blind, nämndemannen P. J. Fjellström, ordningsmannen A. G. Åhrén samt lappfogdarna K. E. Malmström och K. E. Kangas.

Utredningen, som arbetat under namnet *1955 års renmärkeskommitté*, har den 14 oktober 1958 avgivit betänkande (stencilerat) med förslag till lag om renmärken,

lag om ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (renbeteslagen) och kungörelse om tillämpningen av lagen om renmärken.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret (i viss del), kammarkollegiet, patent- och registreringsverket, hovrätten för Övre Norrland, häradshövdingarna i Jämtlands västra domsaga, Västerbottens västra domsaga och Gällivare domsaga, länsstyrelserna i Jämtlands län (efter hörande av lappfogden i länet), Västerbottens län (efter hörande av lappfogden i länet) och Norrbottens län (efter hörande av lappfogden i Norrbottens norra fjälldistrikt) samt ordföranden i styrelsen för Svenska samernas riksförbund. Länsstyrelsen i Norrbottens län har därjämte bifogat yttranden av landsfogden i länet och landsfiskalen i Övertorneå distrikt.

Sedan ärendet härefter beretts inom departementet anhåller jag nu att få anmäla detsamma.

Huvuddragen av gällande rätt

Renskötseln är i vårt land förbehållen lapparna. Huvudregeln härom finns i 1 § *renbeteslagen*, vari stadgas bl. a. att rätt till renskötsel tillkommer den som är av lapsk härkomst, såframt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt däri eller ock länsstyrelsen medger honom rätt därtill. Rätten till renskötsel innefattar befogenhet för lapp att begagna vissa områden till underhåll för sig och renarna. I huvudsak är renbetesrätten lokaliserad till Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län. Inom vissa områden i Norrbottens läns kustland kan länsstyrelsen bevilja koncession å renskötsel.

För renskötselns drivande skall lapparna vara indelade i lappbyar. I regel fordras tillstånd av länsstyrelsen för att inflytta med renar till en lappby. För varje lappby skall finnas en byordning. Denna utfärdas av länsstyrelsen efter lapparnas hörande. Byordningen skall innehålla föreskrifter om ordningen för renskötselns drivande inom byn och förhållandet i övrigt mellan lapparna inbördes.

I lappby skall finnas en ordningsman, som byns renskötande lappar själva utser inom sig vid sammanträde inför lappfogde eller landsfiskal. Undantagsvis kan även en eller flera vice ordningsmän få förekomma. Ordningssmannen, som utses för sex år, har att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av byordningen. Länsstyrelsen utfärdar instruktion för honom.

Lappar samt ägare och brukare av jordbruksfastighet inom Norrbottens läns lappmarker eller inom koncessionslappby äger rätt att i viss utsträckning ha renar i vård hos renskötande lapp, s. k. skötesrenar.

Alltsedan äldsta tider har lapparna haft för sed att *märka renarna* för att äganderätten skall stå klar. Märkningen sker genom att vissa snitt göres i renarnas öron. Renmärkningen har länge varit reglerad i lag. Gällande lag i ämnet tillkom år 1928. Den skiljer sig endast i smärre hänseenden från en lag av år 1898, vilken i sin tur ersatte den första renmärkeslagen, som var av år 1886. En i anslutning till 1898 års lag utfärdad kungörelse om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed skall iakttagas äger i stort sett alltjämt tillämpning.

Enligt 1 § *renmärkeslagen* föreligger märkningstvång. Ren, som förs på bete enligt renbeteslagen, skall sålunda vara försedd med ägarens fastställda märke, anbragt i renens öron. Renmärke fastställs av häradsrätten (2 §), som för register över fastställda renmärken och ägarna därav (7 §). För att erhålla fastställelse gäller vissa förutsättningar, bl. a. att märket tydligt skall skilja sig från andra gällande märken inom tingslaget eller angränsande tingslag. Lagen innehåller vidare bestämmelser bl. a. om avlysning av märken, som inte längre begagnas (5 §), och om registrering av förvärv av annans fastställda märke (6 §). Vid förvärv av ren, som redan är märkt,

kan förvärvaren befästa sin äganderätt genom ett tilläggsnitt, s. k. avbrottsmärke. Detta märke behöver inte fastställas (8 §). Märkning av kalvar, som fötts under året, skall vara utförd före den 1 november (9 § 1.). Vissa regler ges om hur man skall förfara med omärkta renar, som påträffas (9 § 2. och 3.), och med renar, vars märke blivit förstört eller förfalskat eller är okänt (10 §). Lagen innehåller även vissa straffrättsliga och processuella bestämmelser (11—14 §§).

Renmärkningen i Finland och Norge i huvuddrag; konventioner

Gällande *finska* bestämmelser om renskötseln återfinnes i lagen den 4 juni 1948 om renskötsel. Till denna ansluter sig en den 20 augusti 1948 utfärdad förordning angående verkställighet av lagen om renskötsel.

Den finska rennäringen skiljer sig avsevärt från den svenska, i det att renskötseln i Finland icke såsom i Sverige är förbehållen lapparna. Rätt att vara renägare tillkommer envar finsk medborgare, som är bosatt inom de delar av norra Finland, där renskötsel är tillåten (renskötselområdet), ävensom av renägare bildat renbeteslag, paliskunta. Delägare i renbeteslag är de renägare som inom dess område innehar en eller flera renar, på vilka de anbringat eget märke. I renbeteslag skall finnas en renvärd med uppgift bl. a. att övervaka ordningen inom renbeteslaget. Renbeteslagen är sammanslutna i en förening (paliskuntain yhdistys) med säte i Rovaniemi. På renbeteslagsföreningen ankommer bl. a. att godkänna renmärke och att föra förteckning över märkena.

Det finska renskötselområdet är indelat i märkesdistrikt. Lagen föreskriver att renmärke bör vara av sådan beskaffenhet att det tydligt skiljer sig från de märken, som tidigare fastställts att användas i märkesdistriktet och i angränsande märkesdistrikt.

En långtgående snittstandardisering upprätthålles genom mönsterlistor, som för märkenas klassifikation och registrering upprättats av registreringsmyndigheten. Den av renbeteslagsföreningen förda förteckningen utgöres av ett för hela landet gemensamt register. Detta är upplagt i två kartotek, det ena med alfabetiskt ordnade personkort och det andra med märkeskort, ordnade efter siffer- och bokstavskombinationer, som hänför sig till snittens placering och beskaffenhet (rovaniemisystemet).

I *Norge* regleras renskötseln av lov av 12 mai 1933 om reindriften. Rätt till renskötsel tillkommer i första hand flyttlapp, som är norsk medborgare. Flyttlapparnas renskötsel får endast försiggå i vissa delar av landets nordligaste fylken. Renskötselområdena indelas i allmänhet i renbetesdistrikt; i Finnmarks fylke förekommer dock en uppdelning i reinsogn, vilka i sin tur indelas i renbetesdistrikt. Annan lapp än flyttlapp kan under vissa förutsättningar erhålla tillstånd av fylkesmannen att bedriva renskötsel. Rätt att idka renskötsel tillkommer vidare varje norsk medborgare, som är bosatt i reinsogn i Finnmarks fylke.

I princip skall varje renägare ha sitt renmärke. Alla märken skall registreras hos vederbörande lappfogde. Vid prövningen av registreringsansökan skall tillses att märket har en form, som såvitt möjligt skyddar mot förväxling och olovlig ommärkning, och vidare skall beaktas vad som kan anses vara »tradisjonelle nedarvede familiemerker».

De officiellt föreskrivna renmärkesregistren är av samma typ som de svenska. Registreringarna införs i kronologisk ordning. I registret intages dels avbildning av märket och dels beskrivning av de däri ingående snitten. I Finnmark för lappfogden vid sidan av det officiella registret ett register byggt på rovaniemisystemets grunder. Littereringen är dock en annan, vilket delvis sammanhänger med att snitturvalet ej är detsamma som i Finland.

Enligt den *svensk-norska renbeteskonventionen* av år 1919 har svenska och norska lappar viss betesrätt i det andra riket. Konventionen anger de tider av året, då betesrätten får utövas, och de områden, som får tagas i anspråk. Beträffande renmärken förekommer i konventionen inte några andra bestämmelser än att lapp, som vill begagna sig av rättigheten att låta sina renar beta i det andra landet, skall till sin lappfogde anmäla bl. a. det renmärke, som han använder. Däremot har i en *tilläggskonvention* av år 1949 föreskrivits bl. a., att förhandlingar skall upptagas mellan de båda rikena om åtgärder till undvikande av att i det ena rikets gränsområden registreras renmärken, som lätt kan förväxlas med märken, vilka tidigare registrerats i det andra riket.

Den *svensk-finska konventionen* av år 1925 angående renar i gränsområdena avser icke någon ömsesidig betesrätt men medger svenska lappar att vid deras årliga flyttningar till betesland i Troms fylke i Norge begagna sig av flyttningsvägar över finskt område. Konventionen berör inte märkesfrågorna.

I den *mellan Finland och Norge gällande konventionen* av år 1952 om byggande och underhåll av rengården m. m. har märkesfrågorna uppmärksammas. Den finska länsstyrelsen och den norske fylkesmannen skall tillställa varandra förteckningar över de renmärken, som registrerats i vardera rikets gränsområde. I det ena riket får icke registreras nya märken, som lätt kan leda till förväxling med märken, som tidigare är inregistrerade i det andra riket. Nya märken, som anmäles till registrering, skall sändas till registreringsmyndigheten i det andra riket. Denna har att omgående meddela, huruvida något är att erinra mot den sökta registreringen.

Kommittéförslagen

Kommitténs förslag till lag om renmärken torde som *Bilaga 1* få fogas till detta protokoll. Innehörden av kommitténs förslag till ändringar i renbeteslagen, vilket jag endast delvis biträder, torde i tillräcklig grad framgå av vad jag i fortsättningen anför.

Beträffande förslagets **a l l m ä n n a u t g å n g s p u n k t e r** anför kommittén, att en revision av renmärkeslagstiftningen länge varit angelägen på

grund av den omläggning som *renskötselmetoderna* undergått på senaste årtionden. Då de första renmärkeslagarna kom till mot slutet av 1800-talet drevs renskötseln nästan överallt efter en intensiv metod. Djuren stod under noggrann tillsyn av ägaren och hans husfolk och fick sällan tillfälle att förirra sig till främmande lappbyar, knappast ens till andra hjordar inom samma lappby. Under sådana förhållanden var risken för förväxling eller förfalskning av märkena inte så stor.

Redan när den nuvarande renmärkeslagen trädde i tillämpning hade förhållandena grundligt ändrats. Den intensiva skötselmetoden hade förbytts i en kollektiv arbetsform, som innebär, att renarna, särskilt på sommarbeteslandena, får ströva i stora hjordar, ofta omfattande alla renar i lappbyn och bevakade endast i betesområdets ytterlinjer. Beträffande renmärkning- en medför den nya arbetsformen nackdelar av allvarlig art. Renarna lämnas långa tider av året att röra sig tämligen fritt i markerna. De strövar därvid lätt över till främmande, inte sällan avlägset belägna lappbyar. I dessa kan åtskilliga renmärken vara snarlika eller kanske helt identiska med dem som bärs av de från annat håll inkomna strörenarna. Vidare kan snittutformningen vara olik den i renarnas hemtrakt förekommande, med påföljd att märken tolkas fel vid kalvmärkningar, skiljningar och slakter. Detta kan lätt leda till att de främmande renarna kommer i orätta händer och går förlorade för de rätta ägarna, också utan att någon behöver beskyllas för ont uppsåt.

Vid en revision av renmärkeslagstiftningen bör enligt kommitténs mening *märkningstvånget* bibehållas. Skälen härför är att märkningen inte blott skall skydda äganderätten till renar utan också skall göra det lättare för de bofasta att få ersättning för skador, som vållas av renar, och för det allmänna att kontrollera renbeteslagens efterlevnad.

I sakens natur ligger enligt kommittén att en lagstiftning om renmärken så långt sig göra låter måste respektera lapsk sedvana och lapsk rättsåskådning. I det väsentliga måste den *snitteknik* bibehållas, som lapparna utbildat och funnit god. Denna teknik innebär att ett eller flera snitt med kniv anbringas i renens öron. Lapparna har visat sig ointresserade av en övergång till knappmärkning. Sådan märkning har i ganska stor omfattning prövats inom lappväsendets renforskning men försöken har inte fallit väl ut.

Kommittén berör frågan om konsekvenserna för renmärkeslagstiftningen av en ifrågasatt *omorganisation av renskötseln* och anför därom följande.

En renskötsel i bolags- eller föreningsform skulle i och för sig vara ägnad att nedbringa behovet av renmärken och därmed förenkla renmärkningen. Spörsmålet har emellertid långt viktigare aspekter; det drager upp hela frågan om den svenska renskötselns framtida organisation. Ett frångående av lagens nuvarande ståndpunkt synes förutsätta genomgripande ändringar i renbeteslagen och kan möjligen också influera på svensk-norska renbetesförhållanden.

Kommittén, som har sig bekant att den 1956 tillsatta renutredningen överväger organisationsproblemen, vill för sin del endast framhålla, att renmärkningen kan tillfredsställande ordnas även utan att renskötsel med-

gives för bolag och föreningar. Vid en eventuell sådan reform får tydligen renägande bolag eller förening rätt till renmärke enligt 4 § i kommitténs förslag till lag om renmärken.

Kommittén framhåller, att överallt där renskötsel bedrivs på ömse sidor om riksgräns sammanblandas renar från det ena landet med renar från det andra landet. Dessa sammanblandningar är ofta betydande även i gränsområden, där intetdera rikets lappar har betesrätt i det andra riket; exempel härpå lämnar Härjedalen och Idre. Under dessa förhållanden, anför kommittén, kan kravet på olikhet mellan renmärken inte begränsas till märkesbeståndet i renägarens hemland. Kommittén anser därför att *förhandlingar* bör upptagas *med Finland och Norge* om åtgärder till förhindrande av att i ett rike registreras renmärke, som får störande likhet med renmärke i annat rike. Kommittén föreslår en bestämmelse av innebörd, att svensk registreringsmyndighet för detta ändamål skall samråda med motsvarande myndighet i Finland och Norge.

En av de större nyheterna i kommitténs förslag är att befattningen med märkesregistreringen föreslås överflyttad från häradsrätterna till länsstyrelserna. Enligt 2 § *renmärkeslagen* skall fastställelse å renmärke sökas vid häradsrätten i den ort, där renägaren eller, om han icke själv är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist. Över ansökningen skall utlåtande avges av lappfogden, som hör renägarna i orten och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

Kommittén framhåller, att renmärkesärendena numera handläggs på domarkanslierna av en ensamdomare, ofta en tingsnotarie, som endast har tillgång till den egna domsagans renmärkesförteckning och därför i regel inte ger sig in på en mera självständig prövning av det föreslagna märkets lämplighet. Denna ordning förtjänar enligt kommitténs mening inte att bibehållas. Kommittén anför vidare bl. a. följande.

Utan vidare är det klart, att tingslagen äro för små för att vara registreringsområden. Å andra sidan är renskötselområdet så stort att en central registrering för hela riket ter sig olämplig, särskilt om släktskap och andra personliga förhållanden skola beaktas vid bedömningen. Det återstår då endast att anordna registreringen länsvis. Härvid kan registreringen antingen läggas på länsstyrelsen eller på en av länets underrätter.

Bland lapparna möter man ofta betänkligheter mot en överflyttning av registreringen från domstol till administrativ myndighet. När renmärkesfrågan diskuterades vid Svenska samernas riksförbunds årsmöte i Karesuando 1956, var det ett allmänt önskemål att renmärkesärendena skulle bli kvar hos domstolarna; man syntes misstro giltigheten och »rättskraften» hos en administrativ registrering. Även de i kommittén ingående lapparna Fjellström och Åhrén ha varit tveksamma på denna punkt.

Av den registrering hos förvaltningsmyndighet, som förekommer i Finland och Norge, torde erfarenheterna uteslutande vara goda.

Renmärkesregistreringens syfte är att skapa och bibehålla ordning och reda, så att förväxling och olovlig ommärkning såvitt möjligt förebyggas

och möjlighet finnes att få veta vem som äger ett renmärke. Uppgiften är icke i egentlig mening en domstolsangelägenhet utan kan lika väl handhas av förvaltningsmyndighet. Valet av registreringsmyndighet är närmast en lämplighetsfråga.

De förhållanden som på sin tid föranledde att registreringen förlades till häradsrätterna äro i stort sett icke längre för handen. I nuvarande läge bör stor vikt läggas vid att man svårligen kan undvara lappfogdarnas medverkan vid förundersökning och bedömning. Ur den synpunkten ter det sig naturligtast att renmärkesregistreringen överlämnas till länsstyrelserna, till vilka lappfogdarna äro knutna som föredragande. Med en sådan åtgärd sparas tydligen en del dubbelarbete.

Av dessa skäl föreslår kommittén — de sakkunniga Fjellström och Åhrén dock med tvekan men utan formlig reservation — att ärende angående registrering av renmärke skall upptagas av den länsstyrelse, varunder lappbyn hör.

Kommittén anser, att det nuvarande förfarandet att i registreringsärendena höra renägarna i orten och vederbörande ordningsman bör bibehållas. Föreskriften har dock överförs till förslaget till tillämpningskungörelse. Däri har också upptagits en bestämmelse om att länsstyrelsen i registreringsärende skall samråda med annan länsstyrelse och med motsvarande registreringsmyndighet i Finland och Norge.

Kommittén framhåller vidare, att besvär över länsstyrelsens beslut i registreringsärende jämlikt 57 § länsstyrelseinstruktionen skall anföras hos Kungl. Maj:t och att besvärspövrningen bör ligga hos regeringsrätten.

Förutsättningarna för fastställelse av renmärke hänfö sig enligt *renmärkeslagen* dels till märkets beskaffenhet och dels till sökandens person. I 3 § *renmärkeslagen* stadgas att renmärke för att kunna fastställas skall vara så inrättat, att det tydligt skiljer sig från andra gällande renmärken inom tingslaget eller angränsande tingslag samt att det inte lätt kan förändras till sådant äldre märke eller sådant äldre märke förändras till likhet med det, varå fastställelse sökes. Enligt 4 § får märke inte fastställas för annan renägare än den som äger rätt till renskötsel jämlikt *renbeteslagens* bestämmelser eller är berättigad att ha renar i vård hos rensköttande lapp. Inte heller får renägare samtidigt ha mer än ett fastställt märke.

Kommitténs förslag har i dessa delar väsentligen samma innehåll som *renmärkeslagen*. Kraven på att sökanden skall vara berättigad att själv idka renskötsel eller ha renar i vård hos annan och att han inte samtidigt får inneha mer än ett registrerat märke återkommer med oförändrat innehåll i 4 § av förslaget. Olikhetskravet i *renmärkeslagens* 3 § motsvaras av 6 § i *kommittéförslaget*. Detta innehåller emellertid därutöver en bestämmelse om släktmärken, vilken inte har någon motsvarighet i *renmärkeslagen*.

Mot nu gällande regler anmärker kommittén, att tingslagsgränserna, som inte är dragna med beaktande av renarnas vandringsvägar, knappast är en

rationell avgränsning. Ett renmärke, som är användbart i en lappby, kan vara olämpligt i en annan inom samma tingslag belägen by.

Kommittén avvisar även en indelning i särskilda märkesdistrikt efter finskt mönster och anser att frågan hur långt olikhetskravet geografiskt bör sträckas måste bedömas särskilt för varje lappby. Med hänsyn härtill föreslår kommittén i 6 § en sådan bestämning av det allmänna olikhetskravet att ett renmärke för att kunna registreras skall *dels* tydligt skilja sig från annat giltigt renmärke, som användes eller må användas å renar med vilka sökandens renar kan sammanblandas, och *dels* ha en form, som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning.

För att minska risken för förväxling och olovlig ommärkning och för att underlätta registreringen krävs enligt kommitténs mening en tämligen sträng *standardisering av snittens form och storlek*. De närmare bestämmelserna om märkenas utformning anser kommittén böra meddelas i tillämpningskungörelsen.

Det av kommittén upprättade förslaget till tillämpningskungörelse innehåller såsom särskild bildbilaga en redogörelse för tillåtna snitt. Dessa är uppdelade i tre grupper, nämligen spetsnitt, som berör örspetsarna, samt stora och små kantsnitt, som endast berör örats fram- eller bakkant. I avslutning härtill föreslås — främst för att hindra olovlig ommärkning — vissa bestämmelser om märkningens utförande. Sålunda får kantsnitt inte beröra örspetsen. På samma öra får inte finnas mer än ett stort kantsnitt. Vidare föreslås efter finskt och norskt mönster att snitt inte får utsträckas utöver en tredjedel av örats längd och att kantsnitt dessutom inte får gå djupare än en tredjedel av örats bredd vid snittet. För att underlätta registreringen betecknas varje snitt med en bokstav eller siffra.

Förslaget innebär att några inom renskötseln nu använda snitt och snittkombinationer måste utmönstras såsom olämpliga. Vissa andra nu begagnade snitt, bl. a. alla bågformade stora kantsnitt, som är sinsemellan lätt förväxlingsbara, får bibehållas vid märkningen men bör vid registreringen anses identiska så att de klassificeras under samma siffra eller bokstav.

En nyhet i kommittéförslaget är att bruket med *släktemärken* legaliseras. *Kommittén* yttrar härom bl. a. följande.

Det är sedan gammalt vanligt, att medlemmar av samma släkt ha renmärken av en för släkten gemensam grundtyp. De stora märkeselement, som giva ett renmärke dess grundprägel, återkomma på samma platser i släktmedlemmarnas märken; skillnaden mellan dessa åstadkommes genom småsnitt, som icke förmå ändra märkets grundkaraktär.

Systemet sammanhänger med bruket att barnen använder faderns eller moderns märke med tillägg av ett eller flera snitt. Detta kan upprepas i nya led, till dess tilläggssnittet bli för många, så att man blir tvungen att övergå till märken av annan grundtyp. Omfattningen av »släkten» växlar givetvis. Ibland är det fråga om familjen eller syskonkretsen, men exempel saknas icke på att stora och vitt spridda släkter hålla sig till märken av en gemensam grundtyp.

Släktemärkesbruket har stora fördelar, särskilt därigenom att arvsqiftena

bli lättare att genomföra. Även om ett renmärke icke är direkt känt, kan man ändå ofta av dess grunddrag utläsa ungefär var märket hör hemma.

Av lätt insedda skäl uppfylla varianterna inom en släktmärkesgrupp inbördes ofta icke de krav, som man enligt 3 § renmärkeslagen bör ställa på olikhet mellan renmärkena. Att märkena ändå ofta bli fastställda beror på att lapparna själva tillåta mycket nära likhet, när märkessökanden hör till deras egna anhöriga. Bruket av släktmärken bygger ytterst på förtroendet och samhörigheten inom familjen och den nära slakten. Men så snart ett sådant märke genom försäljning eller annorledes övergår i främmande händer, kan likheten med andra märken av samma släkttyp icke blott leda till allvarliga misshälligheter utan också till oegentligheter.

Alla lappar som vid kommitténs sammanträden yttrat sig i frågan ha uttalat sig för släktmärkenas bibehållande. Det allmänna önskemålet är att bruket av släktmärken legaliseras och att skydd i någon form beredes mot släktmärkes övergång i olämpliga händer.

Kommittén anför vidare, att släktmärkena inte kan en gång för alla avgränsas från märken som inte är släktmärken. I verkligheten pågår en ständig nybildning och avveckling av släktmärkesgrupper. Egenskapen av släktmärke lämpar sig därför inte för registrering. Det måste överlåtas åt registreringsmyndigheten att i varje särskilt registreringsärende avgöra om märket bör anses som släktmärke eller inte.

Beträffande innebörden av begreppet släktmärke yttrar kommittén, att i ordet ligger ett krav på en något så när särpräglad grundtyp och på att denna grundtyp skall vara gemensam för en större eller mindre krets av anhöriga. Kommittén föreslår i 5 § den definitionen, att som släktmärke skall anses märke av en för viss släkt eller släktgren gemensam grundtyp.

I sistnämnda lagrum upptages vidare ett förbud mot att utan särskilda skäl registrera släktmärke för någon som inte tillhör slakten eller släktgrenen. Kommittén anför, att förbudet inte kan göras undantagslöst, utan regeln bör kunna frångås t. ex. då märkessökanden är ingift i slakten eller av släktmedlem upptagits som fosterbarn.

Även beträffande släktmärken bör enligt kommitténs mening upprätthållas kravet på att märke för att kunna registreras skall tydligt skilja sig från annat giltigt märke, som användes eller må användas på renar, med vilka sökandens renar kan sammanblandas. Däremot anser kommittén, att det i 6 § första stycket b) upptagna villkoret att märke skall ha en form som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning, bör kunna efterges för släktmärkenas del. Förutsättning härför skall dock vara, att registreringen medges av innehavare av sådant äldre märke inom märkesgruppen, som lätt kan förändras till likhet med det nya märket och som användes inom område, där sammanblandning kan befaras med märkessökandens renar. I enlighet härmed har 6 § andra stycket i förslaget avfattats.

Beträffande registreringssystemet anför kommittén, att ett renmärkesregister bör medge en snabb identifiering av redan registrerade märken och en såvitt möjligt säker bedömning av frågan, huruvida ett

föreslaget nytt renmärke är så beskaffat, att det inte får störande likhet med äldre märken. De vid häradsrätterna förda renmärkesförteckningarna, vari märkena upptages i kronologisk ordning efter fastställsedagen, fyller inte dessa krav.

Det system, som kommittén föreslår, beskrives i betänkandet på i huvudsak följande sätt.

Märkessnitten indelas i tre grupper, nämligen spetschnitt, stora kantsnitt och små kantsnitt. I bildbilagan till tillämpningskungörelsen har de 20 spetschnitt, som enligt kommitténs förslag få användas, numrerats med 1—20; härtill kommer frånvaro av spetschnitt, som betecknas med talet 0. I bilagan betecknas de stora kantsnitten med X och Y och de små kantsnitten med a och b. Vänsterörat betecknas med V och högerörat med H och snitten angivas i ordning från örspetsen in mot örats bas. Vid registrering erhålles av vänstra örats spetschnitt 21 huvudgrupper, V0—V20. Av högra örats spetschnitt fås i varje sådan huvudgrupp 21 undergrupper, H0—H20.

Inom de 441 registergrupper, som på detta sätt erhålles, kan märkena ordnas i undergrupper med ledning av kantsnitten. Detta kan ske på flera sätt. Lämpligt kan vara att ordna märkena i 5 undergrupper med ledning av vänsterörats stora kantsnitt; femte undergruppen bildas av den märkesgrupp, som saknar stort kantsnitt. Inom envar av dessa 5 undergrupper erhålles därefter en indelning i 5 grupper med ledning av högra örats stora kantsnitt (eller frånvaron av sådant snitt).

Inom de $(21 \cdot 21 \cdot 5 \cdot 5 =)$ 11 025 grupper, som bildas av de stora kantsnitten i kombination med spetsnitten (och av vilka uppenbarligen de flesta komma att stå tomma), kunna märkena slutligen ordnas alfabetiskt efter de små kantsnittens bokstavs-beteckningar, varvid först användas vänsterörats småsnitt i »täljaren», sedan vänsterörats småsnitt i »nämnaren», och i sista hand högerörats småsnitt.

Varje renmärke erhåller enligt detta system en registerformel, som antecknas på upplägget för ifrågavarande märke. På upplägget skall dessutom märket avbildas och anteckning göras om den lappby, där renmärket skall användas, och om renägarens namn och hemvist. Registret tänkes ordnat som ett kortsystem med synliga rubriker efter förebild av domstolarnas nya förmynderskapsböcker. Vid förslaget har fogats ett formulär till registerblad. Kommittén framhåller, att formuläret är uppställt på sådant sätt att bevis om beviljad registrering skall kunna utskrivras medelst genomslag samtidigt med registerbladet.

De närmare bestämmelserna om renmärkesregistrets förande har upptagits i förslaget till tillämpningskungörelse. Kommittén framhåller, att om antalet märken är stort ett eller flera hjälpregister kan underlätta olikhetsprövningen. Några föreskrifter om hjälpregister anser kommittén dock inte erforderliga, utan varje länsstyrelse får själv bedöma om behov av hjälpregister föreligger och efter vilken grund det skall läggas upp.

Om någon genom avtal eller på annat sätt förvärvar rätt till annans fastställda renmärke gäller enligt 6 § 1 mom. *renmärkeslagen* att förvärvaren efter anmälan kan få märket registrerat för sin

räkning. Härvid sker ingen annan prövning än att häradsrätten tillser att villkoren enligt 4 § är uppfyllda, d. v. s. att sökanden har rätt att driva renskötsel eller ha renar i vård hos annan och inte förut har fastställt renmärke.

Kommittén anför härom bl. a. följande.

Den nuvarande regeln är mindre lämplig, i det att den förbiser, att ett märke, som kan godtagas för en ägare, icke alltid passar lika bra i en annan ägares hand.

I Sverige förekommer sedan gammalt en viss handel med renmärken. Fånget kan avse märket jämte däri inmärkta renar, men ej sällan är det uteslutande »renmärkesprotokollet», som går ur hand i hand som handelsvara. I ett fall har priset för ett dylikt »renlöst» märke överstigit 1 000 kronor, varvid tydligen de förfalskningsmöjligheter, som märket erbjuder, varit avgörande för prissättningen.

Enligt kommitténs mening föreligga icke tillräckliga skäl att helt frånkänna renmärkesöverlåtelser giltighet. En lagstiftning av denna innebörd skulle hur som helst svårigen kunna göras effektiv. Däremot bör registreringsmyndigheten kunna neka registrering av uppenbart olämpliga fång. Saken har betydelse särskilt för släktmärkenas del. Men även i andra fall synes det önskvärt, att registreringsmyndigheten får taga någon hänsyn till sökandens personliga kvalifikationer. En rentjuv — som kanske fått sitt märke avlyst enligt 9 § i kommitténs förslag till lag om renmärken — bör icke betros med vilket renmärke som helst; olikhetskravet bör med andra ord få skärpas, då förfalskningsrisken bedömes som stor med hänsyn till sökandens person.

När registrering begäres av förvärvat märke, bör registreringsmyndigheten alltså pröva om märket kan registreras för förvärvaren. Den regel här om, som upptages i 7 § i lagförslaget, innebär att prövningen skall innefatta en ny likhetsprövning och att vid prövningen skall beaktas i lagförslaget uppställda särregler för släktmärken.

Om märkt ren genom laga fång övergår till ny ägare, får enligt 8 § *renmärkeslagen* å renen bibehållas det redan anbragta märket, försett med sådant av ordningsmannen i lappbyn gillat avbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke. För sådant avbrottsmärke fordras inte fastställelse. Kalv efter renko, som är försedd med avbrottsmärke, skall märkas med ägarens fastställda märke.

Kommittén framhåller, att en markering av en äganderättsförändring beträffande märkta renar i allmänhet brukar ske antingen genom *avbrottsmärkning*, varom bestämmelser ges i 8 § *renmärkeslagen*, eller genom *ommärkning*, som inte är reglerad i *renmärkeslagen*.

Avbrottsmärkning tillgår oftast så att ett tilläggsnitt görs till huvudmärket. Undantagsvis åstadkommes avbrott genom ändring av befintligt snitt eller genom att småsnitt skäres ihop till ett stort kantsnitt. Förekomsten av avbrottsmärken är i allmänhet ringa och bruket av dem avtager alltmer. I de nordligaste lapptrakterna förekommer i viss omfattning att lappdrängar får sin lön i renar, som tillförs dem genom att det renarna åsatta märket förses med avbrott. I övrigt har avbrottsmärkningen prak-

tisk betydelse endast vid arvskiften, i norra Jämtland måhända också i någon mån vid handel med livrenar.

Ommärkning innebär att det å renen anbragta märket ändras till förvärvarens märke. Ehuru renmärkeslagen saknar regler härom anses ommärkning tillåten, om laga fång föreligger. Enligt allmän åsikt bland lapparna bör vittnen närvara vid ommärkning. Lovlig ommärkning förekommer i det stora hela endast vid arvskiften. I norra Jämtland lär ommärkning ibland förekomma vid köp av livrenar.

Kommittén framhåller vidare, att lagen måste anvisa någon metod för markering av äganderättsförändringar. I förvärvarens intresse måste fordras att denna markering är beständig. Kommittén anser, att man inte kan undvara vare sig ommärkning eller avbrottsmärkning, och yttrar i fortsättningen bl. a. följande.

Ingendera metoden kan anses ur säkerhetssynpunkt medföra större olägenheter än den andra. Om ommärkning kan ske enligt reglerna om renmärkes utformning, synes ommärkning böra föredragas framför avbrottsmärkning. Bruket av avbrottsmärken har bestämda nackdelar, som sakna motsvarighet vid ommärkning; därjämte är det för den nye ägaren värdefullt att få renen märkt i sitt registrerade märke. Härtill kommer att ett avbrottsmärke aldrig uppfyller olikhetskravet gentemot överlåtarens märke och att ett avbrottsmärke — trots ordningsmannens ofta omfattande märkeskunskap — lätt kan få störande likhet med andra giltiga märken. I överensstämmelse härmed har i 10 § första stycket i kommitténs lagförslag föreskrivits, att om märkt ren genom laga fång övergår till ny ägare, må renen ommärkas till förvärvarens märke, om så kan ske enligt de föreskrifter, som givits om renmärkes utformning, och att i annat fall å renen må bibehållas det förut anbragta märket, försett med sådant avbrott, som erfordras för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke.

Överlåtaren är den som i första hand har att bedöma, om han vill betro förvärvaren med rätt till ommärkning eller avbrottsmärkning. Vid andra fång än sådana som ske genom giftorätt, arv eller testamente, bör därför överlåtarens samtycke fordras till ändring av snittmärkningen. Bestämelse härom har upptagits i 10 § andra stycket i förslaget.

Med hänsyn till de risker och olägenheter som äro förenade med ommärkning och avbrottsmärkning måste en tämligen ingående kontroll upprätthållas över sådana åtgärder. Sådan åtgärd bör få företagas endast med ordningsmans medgivande och i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen, 10 § första och tredje styckena i lagförslaget. Sista stycket av 10 § ålägger ordningsmannen att föra förteckning över de ommärkningar och avbrottsmärkningar, till vilka han lämnat tillstånd, och att utan dröjsmål underrätta registreringsmyndigheten om avbrottsmärkning. Närmare föreskrifter om förteckningens förande och om innehållet i underrättelse kunna av länsstyrelsen utfärdas enligt 13 § 2 mom. renbeteslagen.

Registrering av avbrottsmärken bör i likhet med vad f. n. gäller icke komma i fråga. I renmärkesregistret måste emellertid anteckning ske om avbrottsmärkning, bl. a. av den anledningen att ett avlyst märke ibland icke kan ånyo registreras, så länge avbrott till märket äro giltiga.

Den ordningsman, som enligt förslaget har att bestämma om ommärkning, blir, när annat ej angives, ordningsmannen i den lappby, där om-

märkningen äger rum. För avbrottsmärkning bör däremot lämpligen ford-
ras medgivande av ordningsmannen i den lappby, dit den nye ägaren hör.

Närmare föreskrifter om beskaffenheten av avbrott höra på grund av 1 §
andra stycket i lagförslaget hemma i tillämpningsförfattningen. Ett av-
brottsmärke bör icke få suddas ut det äldre märkets grundprägel eller av-
lägsna eller ändra befintliga snitt. I förslaget till kungörelse föreslås, att
avbrott blott får åstadkommas genom tillägg av ett eller flera små kant-
snitt.

Beträffande giltighetstiden för avbrottsmärke föreslår kommittén i 10 §
fjärde stycket att avbrottsmärkt ren inte får behållas längre än tio år ef-
ter det ordningsmannens medgivande gavs. Kommittén framhåller att det-
ta stadgande gäller även beträffande kalvar, som enligt 11 § andra stycket
i förslaget — vilket motsvarar 9 § 2 mom. i gällande renmärkeslag — bli-
vit märkta med avbrottsmärke. Att tiden i vissa fall kan förkortas fram-
går av vad senare sägs beträffande kollisionfallen.

Renmärkeslagen innehåller i 5 § första stycket en regel om avlys-
ning av renmärke. Sålunda skall den som innehar fastställt renmärke
och inte längre vill begagna detsamma vid renmärkning anmäla detta hos
häradsrätten, som har att avlysa märket. I andra stycket av samma para-
graf föreskrivs att, om fastställt renmärke inte under tio år varit begagnat
vid renmärkning, fastställelsen skall anses ha förfallit ändå att avlysning
ej skett.

Kommittén anser, att regeln i 5 § första stycket renmärkeslagen bör bi-
behållas i den nya lagen. Regeln motiverades på sin tid med principen att
ingen får ha mer än ett fastställt märke. Denna princip bör enligt kom-
mitténs mening också föranleda att förvärvat märke avlyses, om fånget
inte leder till registrering, vare sig detta beror på att registrering vägras
förvärvaren eller på att denne underlåter att inom viss tid söka registre-
ring.

Även stadgandet i 5 § andra stycket renmärkeslagen bör enligt kommit-
tén bibehållas. Lagtexten blir dock enklare, framhåller kommittén, om hit-
hörande fall behandlas som övriga avlysningsfall.

Enligt förslaget bör avlysning vidare ske, när märket efter överlåtelse el-
ler avflyttning inte vidare skall begagnas i lappby, som lyder under läns-
styrelsen. Likaså bör märke avlysas när de betingelser bortfallit som en-
ligt renbeteslagen grundar rätt att bedriva renskötsel eller att ha renar i
vård hos renskötande lapp.

Bestämmelser i enlighet med dessa överväganden har upptagits i 8 §
av förslaget. Beslut om avlysning meddelas av länsstyrelsen.

För det fall att renmärke avlysts eller eljest inte längre skall begagnas
finns i *renmärkeslagen* vissa bestämmelser, som ger renägaren en frist
för avveckling av de renar, som är försedda med märket. Sålunda
får enligt 5 § första stycket ett märke, som avlysts efter anmälan av ren-

ägare, som inte längre vill begagna det, inte utan hans samtycke fastställas för annan renägare, innan fem år förflutit från avlysningen. I andra stycket stadgas som nämnts att om fastställt renmärke inte under tio år varit begagnat vid renmärkning, anses fastställelsen ha förfallit, ändå att avlysning inte skett.

Kommittén anför, att det ur allmän synpunkt är önskvärt att ett märke, som skall avvecklas, bringas ur världen så fort som möjligt. Vid fristens bestämmande måste man emellertid också i ägarens intresse beakta renens ekonomiska livslängd. *Kommittén* förordar att, eftersom det endast i sällsynta undantagsfall är ur ekonomisk synpunkt försvarligt att låta en ren bli mer än tio år, denna tidslängd sättes som ordinär avvecklingsfrist. Bestämmelser härom upptages i 8 § andra stycket av förslaget. I anslutning härtill föreslås en bestämmelse av innebörd att märket under denna avvecklingstid inte får utan ägarens samtycke registreras för annan. För vissa kollisionsfall, som jag strax skall nämna, föreligger enligt förslaget möjlighet att fastställa kortare avvecklingsfrister.

Renmärkeslagen saknar regler för de kollisionsfall, som uppkommer då fastställt renmärke visar sig vara alltför likt ett äldre märke. *Kommittén* framhåller emellertid, att av allmänna rättsgrundsatser torde följa att envar som har intresse därav kan vid domstol föra talan mot märkeshavare om hävande av fastställelsen eller registreringen och om förbud att använda märket. *Kommittén* har sig dock inte bekant något fall där sådan rättegång förts.

Enligt *kommitténs* mening bör i en ny renmärkeslag uttryckliga regler ges om kollisionsfallen. Sådana regler har upptagits i förslagets 9 §. De åtgärder som där anvisas är avlysning och ändring. Sistnämnda åtgärd kan avse antingen det ena märket eller båda märkena. Om märket redan är avlyst eller om fråga är om avbrottsmärke skall i stället för avlysning tillgripas förkortning av märkets giltighetstid. Bestämmelsen förutsätter för sin tillämpning att förväxlingsrisken medför avsevärd olägenhet. *Kommittén* framhåller, att det inte bör räcka med att enstaka strövrenar kan befaras gå förlorade.

I 9 § andra stycket föreslås en bestämmelse om att registrerat märke, som missbrukas till olovlig ommärkning, kan avlysas om så påkallas för att förebygga fortsatt brottslighet.

I samband med beslut om avlysning eller ändring av märke skall enligt förslaget bestämmas tid som med hänsyn till förhållandena kan anses skälig för att avveckla märket eller genomföra ändringen.

Beträffande frågan, åt vilken myndighet prövningen av kollisionsfallen bör anförtros, yttrar *kommittén* följande.

Ett beslut om avlysning eller ändring av ett märke kan åsamka den därav drabbade renägaren kostnader, besvär och risk för ekonomisk förlust. Vid valet av åtgärd kan det bli nödvändigt att avgöra vilken av två ren-

ägare med lika eller snarlika märken som skall bibehållas vid rätten till märket. Dessa förhållanden tala i och för sig för att lösningen av kollisionfallen bör ankomma på domstol. Emellertid måste domstolshandläggning för de allra flesta fallen anses vara ett alltför dyrt och omständligt förfarande. Härtill kommer att det i kollisionfallen oftast är bäst om ingripandet sker så tidigt som möjligt. Får tiden gå, blir skadan lätt större och svårare att komma till rätta med. Förslaget tillägger därför i kollisionfallen registreringsmyndigheten befogenhet att även mot märkeshavarens vilja avlysa eller ändra hans märke eller förkorta dess giltighetstid.

Kommittén anlägger vidare vissa synpunkter på frågan, vilken åtgärd som bör väljas i ett kollisionfall, och uttalar att valet måste bero av omständigheterna; någon allmän regel kan inte ges. En huvudsynpunkt bör vara att de menliga följderna skall bli så små som möjligt. Vid avlysning eller förkortning av giltighetstiden bör i regel ett yngre märke få vika för ett äldre; men finns endast några få renar i det äldre märket, kan det stundom vara rimligare att det yngre märket bibehålles. Ofta torde ändring av båda märkena, t. ex. genom tillägg av småsnitt med olika placering, te sig som den riktiga åtgärden.

I såväl *renmärkeslagen* som *renbeteslagen* finns vissa för renmärkesförhållandena betydelsefulla bestämmelser om inflyttning till lappby.

Enligt 6 § 2 mom. *renmärkeslagen* gäller, att lapp, som flyttar med renar till lappby inom annat tingslag, inom ett år efter inflyttningen skall hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering. Flyttning inom tingslag föranleder ingen registrering.

Av 9 § 1. första stycket *renbeteslagen* framgår, att inflyttning till lappby i regel förutsätter länsstyrelsens tillstånd och att vid tillståndsprövningen skall beaktas bl. a. huruvida renmärke, som är renarna åsatt, lämpligen kan begagnas i den nya miljön; inflyttar lapp till lappby utan erforderligt tillstånd, kan länsstyrelsen enligt 9 § 2. framtvinga rättelse, i sista hand genom förordnande att renarna, levande eller slaktade, skall försäljas för ägarens räkning. Lapp, som tagit tjänst som biträde i renskötsel inom främmande lappby, är enligt 9 § 1. andra stycket berättigad att utan tillstånd återflytta med sina renar till den lappby han förut tillhört. Vidare kan skötesrenägare med de undantag, som framgår av 14 § 1. och 58 § 7) första stycket *renbeteslagen*, utan tillstånd flytta sina renar från en lappby till en annan.

Kommittén framhåller, att flyttning av märkta renar alltid kan medföra oreda i märkesförhållandena och inte bör få förekomma utan att dessförinnan tillsetts, att det renarna åsatta märket är användbart inom den nya lappbyn. För likhetsprövningen måste registreringsmyndigheten ha överblick över märkesbeståndet i varje särskild lappby. Renmärke skall därför enligt 1 § tredje stycket i förslaget till lag om renmärken registreras för användning i viss lappby. Regeln innebär, att renar i registrerat

märke inte får flyttas, innan märket registrerats för användning i den lappby dit flyttningen skall ske.

Renar kan enligt förslaget vara försedda med avlyst märke eller med icke registerat avbrottsmärke. Kommittén föreslår med hänsyn härtill i förslaget till lag om ändring i renbeteslagen, att 9 § 1. andra stycket renbeteslagen upphäves och att reglerna i 9 § 1. första stycket och 2. renbeteslagen göres tillämpliga å flyttning av skötesrenar.

Renmärkeslagen innehåller i 9 § vissa bestämmelser om kalvmärkning och behandlingen av omärkta renar. Märkning av renkalvar, som fötts under året, skall sålunda vara verkställd före den 1 november. Försittes tiden äger ordningsmannen, om han finner det lämpligt, låta verkställa märkningen på den försumliges bekostnad (1 mom.). Äldre omärkt ren, som anträffas inom lappby eller eljest i någon lapps hjord, skall överlämnas till ordningsmannen samt slaktas och försäljas eller också levande försäljas samt förses med nye ägarens märke. Av medel, som inflyter genom försäljningen, erhåller ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn (3 mom. första stycket). Samma regler gäller beträffande omärkt årskalv, som inte följer modern och som påträffas efter den 1 november.

Kommittén anför beträffande tillämpningen av dessa regler följande.

Bestämmelsen om ordningsmannens rätt att på den försumliges bekostnad låta verkställa kalvmärkning har icke kommit i tillämpning på avsett sätt; det torde ytterst sällan hända att han begagnar sig av denna befogenhet.

Av kommitténs undersökningar har framgått, att kalvarna till stor del bli märkta före utgången av oktober, men att kalvmärkning inom hela renskötselområdet pågår vintern igenom och att man överallt anser sig oförhindrad att märka kalv, så länge den följer vajan. Ingenstädes anses det lovligt att märka kalv som ej följer märkt vaja. Vid vårmärkning och senare märkning anlitas ofta vittnen.

Varje försummelse av kalvmärkningen går ut över renägaren själv. Lapparna förstå överallt, att kalven bör märkas så tidigt som möjligt, helst före brunsttiden i oktober, medan digivningen ännu pågår och kalven säkert tyr sig till modern. Att i vissa trakter oförsvarligt många kalvar förbli omärkta, beror enligt kommittén icke på bristande vilja hos lapparna utan på ett långt framskridet förfall i arbetsordningen. Enligt lapsk uppfattning är det närmast självklart, att en kalv får märkas så länge den följer modern. En lagstiftare måste emellertid också beakta att sen märkning ger »bekvem anledning till tyveri av kalve» (Indstilling 1910, s. 32). Ju kortare tid som återstår till dess kalven lämnar sin moder, ju mindre är risken att en falskmärkning uppdragas. Faran för rättsstridig kalvmärkning minskas, om man för sen märkning kräver närvaro av ordningsmannen eller vittnen. Vid kommitténs sammanträden ha blott få lappar opponerat sig mot vittnestvång vid sen märkning; de flesta ha förordat sådant tvång som nödvändigt för kontrollen.

Beträffande förslagets innehåll i förevarande delar yttrar kommittén följande.

Kommittén föreslår i 11 § första stycket, att kalvmärkningstiden utsträcker till och med april. Senare märkning bör icke tillåtas, bl. a. enär det är vanskligt att avgöra, om det verkligen är modern en tjerma¹ följer, när den i något enstaka fall tyr sig till en bestämd vaja. — Med den 30 april som slutdag ernås en önskvärd överensstämmelse med den norska lagen.

Vittnestvång föreligger enligt förslaget för märkning, som sker efter den 31 december. Vittnena (ordningsmannen) ha tydligen till uppgift att förvissa sig om att kalven tillhör den som vill märka den.

Har kalv ej blivit märkt inom den tillåtna kalvmärkningstiden, skall enligt förslaget ägarens rätt till djuret upphöra. Detta framgår av 12 § första stycket i förslaget, enligt vilken ren, som ej blivit märkt inom den i 11 § föreskrivna tiden, skall av ordningsmannen slaktas och säljas eller ock levas säljas och förses med nye ägarens märke.

Kommittén uppger, att försäljningen av äldre omärkta renar, s. k. helöringar, är bykassornas främsta inkomstkälla och att lapparna allmänt önskar att nuvarande ordning beträffande dispositionerna av försäljningssummorna skall bibehållas. Att så sker anser kommittén emellertid icke utan vidare självklart. Kommittén anför härom bl. a. följande.

I trakter, där kalvmärkningen i högre grad försummas, skulle det — till utjämning av orättvisor och som ett incitament till en mera energiskt driven märkning — kunna tänkas ändamålsenligt, att helöringsmedlen helt eller delvis indroges t. ex. till statens lappfond för att komma flera lappbyar till godo.

Regeln att helöringsmedlen skola tillfalla lappbyn torde bygga på ett antagande, att de omärkta djuren i huvudsak härröra från lappbyn. Denna förutsättning håller säkerligen streck i samtliga lappbyar norr om Storlienbanan. Antalet sålda helöringar är där i regel litet och bykassornas inkomster blygsamma.

I lappbyarna söder om järnvägen (d. v. s. Idre, Tännäs, Mittådalen, Handölsdalen, Tranris och Tåssåsen) har försäljningen av helöringar en omfattning som saknar motsvarighet på andra håll. Hur som helst är företelsen lokal, förmodligen också tillfällig med hänsyn till de energiska åtgärder som pågå till renkötselns uppryckning i dessa trakter.

Kommittén har därför i förslaget till lag om renmärken, 12 § första stycket, bibehållit nuvarande regel, att av medel, som inflyta genom försäljning av omärkta renar, ordningsmannen skall erhålla skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn.

Kommittén har till 11 § andra stycket i förslaget överfört de nuvarande reglerna i 9 § 2. renmärkeslagen, som innebär att lapp, som under renmärkning påträffar annans renko med omärkt kalv i sin hjord, är pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke, eller, om detta är avbrottsmärke eller avlyst märke och han äger kännedom om ägarens fastställda märke, med detta. Kommittén anför i anslutning härtill, att dessa regler, som innefattar en erinran om vad god sed bjuder, åsidosättes på sina håll mer eller mindre systematiskt. En kriminalisering av underlåtenhet att följa reglerna kan enligt kommitténs mening inte komma i fråga. Kommittén yttrar, att en förbättring av förhållandena möjligen kan ernås

¹ En kalv benämnes tjerma (i sydliga lapptrakter tjorm) efter det att en ny kalv fötts.

genom en höjning av den ersättning som enligt byordningarna utgår för sådan märkning (f. n. en krona för varje kalv).

Beträffande förfarandet vid nedslaktning och försäljning av omärkta renar yttrar kommittén följande.

På de flesta håll säljas helöringarna på offentlig auktion till den högstbjudande. I sydbyarna i Jämtlands län sker försäljningen ofta under hand, varvid bymedlemmarna gynnas genom kraftig nedsättning av priset. I en lappby (Mittådalen) har förekommit, att den herrelösa kalvmassan skiftats emellan renägarna i proportion till deras reninnehav. För dessa kalvar gottskrevs bykassan en billig ersättning, som ofta icke betalades. Vid ingången av 1956 hade Mittådalens bykassa helöringsfordringar utestående till belopp av över 38 000 kronor.

Dylika förfaranden, som innefatta en förtäckt utdelning av bykassan, synes böra motverkas genom föreskrifter i byordningarna.

Om inom lappby eller eljest i lapps hjord anträffas ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat eller är okänt, skall renen enligt 10 § *renmärkeslagen* omhändertagas och vårdas av ordningsmannen eller den lapp han därom anmodar. Dylig ren skall därefter vid tillfälle, då lapparna i trakten mera allmänt samlas, uppvisas för dem. Finnes därvid sannolika skäl för att renen tillhör uppgiven renägare, äger denne återtaga renen mot erläggande av skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslaktas och försäljas. Inflytande försäljningsmedel tillfaller lappbyn efter avdrag för skälig gottgörelse till ordningsmannen; var märket okänt, skall emellertid genom ordningsmannens försorg en noggrann avbildning av märket insändas till lappfogden, som på lämpligt sätt kungör märket med uppfordran till ägaren att anmäla sig inom två år från försäljningsdagen, vid äventyr att behållningen av försäljningen tillfaller lappbyn.

Kommittén anför beträffande dessa bestämmelser följande.

De svenska reglerna, som äro skrivna med sikte på en intensivt driven renskötsel, kunna numera icke i allo tillämpas. Ren, som har ett oklart märke, omhändertages icke för vård av ordningsmannen eller annan bestämd lapp. Om köpare äro tillstädes, säljes renen i regel, så snart den anträffas av ordningsmannen. Försäljningen sker genom offentlig auktion. Om antagbart bud icke erhålles, får renen gå kvar i den hjord, där den finnes; i uppenbara förfalskningsfall brukar ordningsmannen dock sälja renen genast, även om priset blir lågt. På de flesta håll föreskriver ordningsmannen, att renen skall slaktas, men på en del trakter får köparen stundom märka om renen eller förse den med avbrottsmärke. Avbildning av sålda renars märken insändes över allt till lappfogden; denne kungör märkena genom uppvisning bl. a. vid lappbyarnas sammanträden. Föreskriften om 2-årspreskription upphålles icke i praktiken; ordningsmännen bruka utbetala köpeskillingen även efter tidens utgång.

Kommittén uttalar, att renar med oklara märken inte bör få gå kvar i hjordarna. Ren, vars märke är förfalskat, förstört eller okänt, skall därför enligt 12 § andra stycket i förslaget slaktas och säljas. Detsamma föreslås skola gälla i fråga om ren, vars märke inte är utfört enligt föreskrifterna

om märkes utformning. Standardiseringen av märkessnitten kan enligt kommitténs mening svårligen upprätthållas utan ett sådant korrektiv. Slakten och försäljningen skall liksom nu ombesörjas av ordningsmannen i den lappby, där renen anträffas. Finns sannolika skäl att renen tillhör uppgiven renägare, äger denne enligt förslaget få ut köpeskillingen med avdrag för skälig gottgörelse till ordningsmannen; i annat fall skall behållningen tillfalla lappbyn.

Kommittén anser, att särskild regel om preskription av renägarens rätt till behållningen är onödig och hänvisar till att enligt föreliggande förslag till nya bestämmelser om fordringspreskription m. m. (SOU 1957: 11) hit hörande fordringar torde bli underkastade korttidspreskription.

Kommittén anför, att närmare föreskrifter om förfarandet vid nedslaktning och försäljning har sin plats i byordningarna. Enligt sådana bestämmelser bör ordningsmannen vara skyldig att i erforderlig omfattning rådgöra med registreringsmyndigheten, innan han bedömer ett märke som okänt, och att till registreringsmyndigheten lämna uppgift om märkena på de renar som slaktats och sålts, så att äganderätten till renarna om möjligt blir klarlagd.

I 12 § tredje stycket föreslår kommittén en bestämmelse av innebörd att, om i andra fall än de tidigare anförda, ren med ogiltigt märke påträffas, länsstyrelsen äger förordna att renen skall slaktas och säljas för ägarens räkning. Kostnaden för renens omhändertagande, slakten och försäljningen skall utgå ur köpeskillingen. Att länsstyrelsen skall äga bestämma i dessa fall motiverar kommittén med att det här kan vara fråga om ett stort antal djur.

Med giltigt märke menas i kommitténs förslag *dels* märke, som är registrerat enligt den nya lagen, *dels* avlyst märke eller avbrottsmärke, så länge renar med stöd av lagen behålls i märket, *dels* motsvarande kategorier finska och norska märken. Övergångsvis blir äldre märken att anse som giltiga i den omfattning som framgår av övergångsbestämmelserna.

Kommitténs förslag beträffande förfarandet med omärkta renar och renar, vars märken förfalskats, förstörts eller är okända, föranleder vissa följande ändringar i 11 § renbeteslagen.

Kommittéförslaget innehåller en del ändringar av renmärkeslagens straff- och processrättsliga regler.

Med böter straffas enligt 11 § 1. *renmärkeslagen* den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, begagnar märke, som inte blivit för renägaren fastställt, eller märke, som är avlyst. Undantag gäller beträffande avbrottsmärke.

Kommittén anför härom följande.

Det är här fråga om överträdelse av de reglementariska föreskrifterna i 1 och 5 §§, begången av den, som är ombetrodd vården av den hjord, inom vilken märkningen sker; om åter lapp, i vilkens hjord en främmande renko

med kalv tillfälligtvis inkommit, märker kalven med moderns märke, och detta sedermera befinnes vara ett icke fastställt märke eller märke, som blivit avlyst, föreligger ej straffbarhet.

Straffbestämmelsen i 11 § 1. renmärkeslagen har sällan tillämpats. Den bör emellertid bibehållas med hänsyn till den oreda som kan orsakas genom användning av otillåtna märken. Den av kommittén föreslagna motsvarigheten till stadgandet, 14 § första stycket i lagförslaget, nämner ej märke, som är avlyst, enär sådant märke icke kan anses vara för renägaren registrerat.

I 11 § 2. *renmärkeslagen* stadgas bötesstraff för den som anbringar sitt märke å omärkt ren, till vilken han inte är ägare. Bestämmelsen är tillämplig endast när förseelsen inte är straffbar efter allmän lag.

Kommittén framhåller, att vid stadgandets tillkomst den föreställningen synes ha varit spridd, att omärkta renar vore herrelös egendom, hemfallen åt envar som ville tillägna sig dem. En dylik föreställning är inte längre för handen; man har numera allmänt klart för sig att en omärkt ren tillhör antingen moderdjurets ägare eller lappby. *Kommittén* yttrar vidare, att den som i sitt märke märker ren, som han inte äger, praktiskt taget alltid gör sig skyldig till förmögenhetsbrott, i regel stöld. Någon motsvarighet till straffbestämmelsen i 11 § 2. har därför inte upptagits i kommitténs förslag.

I 11 § 3. *renmärkeslagen* stadgas bötesstraff för den som vid renmärkning begagnar förvärvat renmärke, innan märket blivit registrerat för honom. På enahanda sätt straffas den som efter flyttning till lappby i annat tingslag underlåter att anmäla sitt märke till registrering.

Förstnämnda gärning blir enligt *kommitténs* förslag straffbar enligt nyssnämnda 14 § första stycket. Beträffande anmälan om flyttning till annan lappby framhåller kommittén, att renar i registrerat märke enligt förslaget inte får flyttas till annan lappby, innan märket registrerats för användning i den nya lappbyn. Förslaget upptager därför inte någon bestämmelse om straff för registreringsförsummelse i flyttningsfallen.

Utan motsvarighet i gällande lag är ett av *kommittén* föreslaget stadgande i 14 § andra stycket om bötesstraff för åsidosättande av de kontroll- och säkerhetsföreskrifter, som förslaget uppställer för ommärkning, avbrottsmärkning och kalvmärkning.

I 12 § *renmärkeslagen* kriminaliseras vissa gärningar, som ger anledning till misstanke om stöld.

Med böter straffas, enligt 1 mom., den som inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län innehar oarbetad renhud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, om han inte kan visa, att renmärket blivit utan bedräglig avsikt borttaget eller förstört, och, enligt 2 mom., den som inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att antagas kan, att köttet föres från slakt ute å mark.

Bestämmelser ges vidare om beslag *dels* å hud och kött, som avses i 1 och 2 mom., *dels* å hud eller kött efter slaktad ren, som finnes dolt eller undansticket å plats, som inte kan anses såsom vanligt förvaringsställe, såsom i lada, i höstack eller ute å mark. Beslagsrätt tillkommer allmän åklagare, lappfogde, lapptillsyningsman och ordningsman.

Kommittén, vars förslag inte upptager någon motsvarighet till 12 § renmärkeslagen, anför härom i huvudsak följande.

Den presumtion, som ligger bakom 1 mom., är gammal. Den, som vid renslakt tager bort öronen och ej låter dem följa med skinnet, anses ha stulit skinnet och den ren som burit det, såframt han ej kan bevisa skinnets lagliga åtkomst. Samma regel omtalas 1796 från Finnmark.

Reglerna i 12 § ha, såvitt känt är, icke tillämpats på senare årtionden. De tillkommo på en tid, då lappmarkerna på ett helt annat sätt än nu voro en väglös ödemark. Kommunikationerna äro i våra dagar så mycket bättre och polisens effektivitet så väsentligt större att man torde kunna komma till rätta med rentjuvnad utan hjälp av stadganden av denna art.

Enligt 59 § 1. b) *renbeteslagen* skall lapp, som i strid mot bestämmelserna i 9 § 1. inflyttar till lappby, straffas med dagsböter.

I *kommitténs* förslag till ändring i *renbeteslagen*, 17 a §, föreslås, att bestämmelserna i 9 § 1. skall lända till efterrättelse, när skötesrenägare vill flytta sina renar från en lappby till en annan. Straffbestämmelsen i 59 § 1. b) har i lagförslaget gjorts tillämplig även å olovlig flyttning av skötesrenar.

Enligt 13 § *renmärkeslagen* skall överträdelse av lagen åtalas av allmän åklagare. I fall, som i 11 § 2. *renmärkeslagen* sägs, äger allmän åklagare tala i saken även i fråga om skadestånd. Detta skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas ha hört.

Kommittén anför, att regeln om lappbyns målsäganderätt i en ny *renmärkeslag* bör avse alla fall, då någon tillägnat sig ren genom att märka den i sitt märke och ägaren inte är känd. Ej heller då redan märkta renar blivit olovligen ommärkta eller avbrottsmärkta, kan ägaren alltid utrönas. Förslagets 13 § har avfattats i överensstämmelse härmed.

Kommittén framhåller vidare, att föreskriften om åklagarens rätt att utföra målsägandetalan numera är obehövlig med hänsyn till 22 kap. 2 § rättegångsbalken.

Brott som avses i 14 § i förslaget bör enligt *kommittén* ligga under allmänt åtal. Uttrycklig bestämmelse härom anser *kommittén* obehövlig.

Den nya lagen om *renmärken* och lagen om ändring i *renbeteslagen* föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1960. Beträffande valet av dag anför *kommittén*, att de nya bestämmelserna bör träda i kraft vid en tidpunkt, då märkningen av fjolårskalvarna avslutats och märkningen av årskalvarna ännu inte kommit igång i större omfattning.

I övrigt är de föreslagna *ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r n a* till *ren-*

märkeslagen tämligen utförliga. De omfattar fyra punkter, varom *kommittén* anför följande.

Enär den nya lagen är strängare än den gamla i fråga om förutsättningarna för registrering, måste det förefintliga märkesbeståndet omprövas. De nya register, som skola uppläggas, få endast upptaga registreringar, som kunna godtagas enligt de nya reglerna. För underkända märken måste en avvecklingsfrist medgivas.

Punkt 1 avser renmärkesärenden, som äro under domstols prövning, då den nya lagen träder i kraft. Sådana ärenden skola enligt förslaget behandlas enligt 1928 års lag.

Punkt 2. Arbetet med de nya registren anses kunna vara slutfört tre år efter lagens ikraftträdande eller den 30 juni 1963. Då renmärkningen under tiden måste fortgå, medgives i *första stycket*, att renmärke, som är fastställt eller registrerat enligt äldre lag, får begagnas vid märkning till dess märke registrerats för märkesinnehavaren enligt den nya lagen, dock ej efter den 30 juni 1963.

Andra stycket ålägger innehavaren av sådant äldre märke att anmäla sitt märke hos länsstyrelsen före den 1 juli 1962. Länsstyrelsen har därefter ett år på sig att pröva anmälningarna. Inregistreringar enligt den nya lagen böra så långt det går undvikas, innan länsstyrelsen har tillräcklig kännedom om det svenska och utländska märkesbestånd, som bör beaktas.

Underlåten anmälan medför enligt *tredje stycket*, att märket är ogiltigt efter den 30 juni 1963; detta innebär — förutom att märket icke får begagnas vid märkning — att länsstyrelsen enligt 12 § sista stycket kan förordna att ren, som bär märket, skall slaktas och säljas. — Man torde kunna räkna med att lappfogdar och andra tjänstemän i lappväsendet genom upplysning och på annat sätt skola verka för att renägarna icke försitta anmälningstiden.

Enligt *andra stycket* skall länsstyrelsen registrera märket för anmälan, om hinder ej möter enligt den nya lagen. Blir märket ej registrerat, skall märket intagas i en övergångsförteckning.

Om man bortser från koncessionsområdena, torde antalet av de märken, som måste intagas i övergångsförteckning, bli förhållandevis litet. När registrering vägras, bör länsstyrelsen tillhandagå anmälan med förslag till registrerbart märke; uttryckligt stadgande härom synes onödigt.

Förslaget överlåter åt länsstyrelserna att bestämma hur övergångsförteckning skall föras. Lämpligt kan vara, att de övergångsförtecknade märkena upptagas på blanketter av annan färg än de vanliga registerbladen och insorteras i renmärkesregistret; klassifikationen kan åstadkommas genom en utbyggnad av det av *kommittén* föreslagna siffer- och bokstavssystemet.

Punkt 3. Enligt *första stycket* får märke, som intagits i övergångsförteckning, bibehållas å därmed märkt ren intill den 1 juli 1973.

Då gällande lag icke stadgar någon tidsgräns för avbrottsmärkes giltighet, föreskrives i *andra stycket* att enligt äldre lag tillkommet avbrottsmärke är ogiltigt efter den 30 juni 1970.

Punkt 4 gör den nya lagen tillämplig å sådana äldre märken, som enligt punkt 2. första stycket må begagnas vid märkning eller enligt punkt 3. må bibehållas å ren. I övergångsförteckning intaget märke blir därvid närmast att jämställa med avlyst märke, vari renar få behållas. — Den nya lagen skall vidare vara tillämplig å märke, som avlysts enligt den äldre lagen och som var giltigt vid den nya lagens ikraftträdande. Den nu 5-

åriga skyddstiden för dessa märken förlänges härigenom till 10 år, räknat från avlysningen.

Vid sidan av frågan om renmärkningen har kommittén enligt sina direktiv behandlat ett särskilt spörsmål om bidrag ur bykassorna till köp av renar. Bakgrunden härtill är i huvudsak följande.

Obemedlade eller mindre bemedlade renskötande lappar har sedan länge haft möjlighet att på förmånliga villkor låna pengar ur statens lappfond för inköp av livrenar. Låneverksamheten, som närmare regleras i kungl. brev den 17 juni 1943 till statskontoret angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna, handhas av länsstyrelserna. Lån utgår endast under vissa förutsättningar beträffande sökandens person och är i regel maximerade till 3 000 kronor. Lånen är räntefria och amorteringsvillkoren är förmånliga.

I ett betänkande, som år 1950 framlades av 1948 års jämtländska renbetesutredning, föreslogs bl. a. att möjlighet borde införas för mindre bemedlade lappar att erhålla bidrag ur bykassorna för att köpa renar. Enligt utredningens förslag borde denna bidragsverksamhet handhas av länsstyrelserna. För att bidragsverksamheten liksom den redan förekommande låneverksamheten skulle ge bästa möjliga resultat förordade utredningen att lapp, som erhållit lån eller bidrag, skulle få viss rätt att före andra spekulanter förvärva omärkta renar. Erforderliga bestämmelser härom borde meddelas av länsstyrelsen antingen genom ett tilläggsstadgande till byordningen eller genom bestämmelser i samband med att lån eller bidrag beviljades.

I brev den 10 februari 1950 angående åtgärder rörande renskötseln i Jämtlands län m. m. förklarade Kungl. Maj:t, att beslut vidkommande renbetesutredningens nämnda förslag skulle meddelas framdeles. I direktiven för 1955 års renmärkeskommitté anfördes, att det torde vara ändamålsenligt att även dessa förslag övervägdes vid utredningen.

Kommittén anför, att den behandlat frågan vid sammanträden med ombud för lappbyarna. Rörande vad som därvid förekommit uppger kommittén bl. a. följande.

Norrbottenslapparna ha så gott som enstämmigt avvisat de ifrågasatta bestämmelserna såsom obehövliga och olämpliga. Endast ett par röster ha höjts för regler med angivet syfte: i Pite lappmark föreslog en tillsynsman vid lappväsendet, biträdd av ordningsmannen i en skogslappby, att lappby skulle få rätt att besluta om maximipris för omärkta renar, som säljas till renägare med statligt reninköpslån. Alla andra ha framhållit, att verksamheten med hjälp till reninköp bör vara en helt statlig angelägenhet: den bör icke på något sätt belasta bykassorna; dessa behövas för att bestrida lappbyarnas utgifter för vissa i byordningarna angivna ändamål. Skola dessa angelägna ändamål kunna tillgodoses, måste de omärkta renarna, som utgöra bykassornas enda mera betydande inkomstkälla, säljas under fri konkurrens till den högstbjudande.

Västerbottenslapparna ha i allmänhet varit av samma mening som norrbottenslapparna. Endast skogslapparna i Malå och två husbönder i en lappby i Tärna ha förordat bestämmelser, som i någon mån skulle gynna vissa

renägare i konkurrensen om de omärkta renarna. De ha föreslagit, att rätten att köpa omärkt ren inom lappby skall begränsas till lappbyns egna medlemmar och att mindre bemedlade renägare skola åtnjuta räntefri kredit vid inköp av sådana renar. Förslaget har avvisats av de övriga lappbyarna i länet; man anser, att försäljningsbestämmelser av detta slag skulde leda till mannamån och osämja.

Jämtlandslapparna ha uttryckt en annan mening än lapparna i Norrbotten och Västerbotten. De ha tämligen allmänt förordat bestämmelser av den innebörd, som renbetesutredningen förordat. Detta gäller särskilt lappbyarna söder om Storlien-banan; dessa lappbyar ha icke framfört några betänkligheter mot en vidsträckt och med förköpsrätt förenad bidragsverksamhet på bykassornas bekostnad. Lappbyarna norr om banan ha varit mera återhållssamma; de ha icke något emot att lappbyarna få anslå medel ur bykassorna till renköpshjälp åt mindre bemedlade renägare, men bidragsverksamheten bör grunda sig på frivilligt åtagande från lappbyarna; ett ombud har dock förordat ovillkorlig plikt för lappby att avsätta viss del av helöringsinkomsten till en fond för sådan hjälpverksamhet, och en ordningsman har föreslagit, att länsstyrelsen skall kunna föreskriva dylik fondbildning i lappbyar med särskilt stora bykassar och onormalt stor förekomst av omärkta renar.

Kommittén ställer sig avvisande till förslaget och utvecklar sin ståndpunkt på följande sätt.

Enligt 11 § renbeteslagen skall byordning i den mån det finnes erforderligt innehålla föreskrifter bl. a. om användningen av lappbyn gemensamt tillhöriga medel. Lagens ståndpunkt får anses vara att bykassan skall användas till gemensamt gagneliga ändamål.

Förslaget om bidragsverksamhet med bykassamedel synes icke kunna genomföras endast genom byordningsföreskrifter utan torde förutsätta lagstiftning. Detsamma gäller förslaget om rätt för lapp, som erhållit lån eller bidrag, att före andra spekulanter förvärva omärkta renar. Bestämmelser i sistnämnda hänseende måste förmodligen göras ganska invecklade, då man i vart fall icke kommer ifrån att föreskriva hur köpeskillingen skall beräknas.

Där renarna skötas ordentligt, äro bykassorna små; intäkterna räcka oftast icke till för de löpande utgifterna, t. ex. för underhåll av gemensamma gården, renstängsel o. d. Stora bykassar tyda så gott som alltid på en allvarlig oreda inom renskötseln.

När renskötseln icke bedrives under ordnade former, synes det tämligen ändamålslost att med lån och bidrag uppmuntra små renägare att öka sitt reninnehav, särskilt som ökningen i regel måste bli tämligen oväsentlig. Denna uppfattning företrädes även av lappväsendet i Jämtlands län. I skrivelse den 18 november 1957 har lappfogden i länet meddelat kommittén, att den utlåningsverksamhet, som i länet förekommit alltsedan 1950, i huvudsak koncentrerats till lappbyarna i norra området. Dels hade renägarna i södra området icke visat så stort intresse för lånen beroende på missförhållandena inom näringen i hela området, och dels hade ej heller lappväsendet, med kännedom om dessa missförhållanden, velat uppmuntra låneverksamheten där. Tvärt emot avsikten med lånen har — framhåller lappfogden — ett lån kunnat bli en direkt ekonomisk belastning för låntagaren.

Med hänsyn till vad sålunda anförts föreslår kommittén att jämtländska renbetesutredningens förslag inte måtte föranleda någon åtgärd.

Remissyttrandena

Remissmyndigheterna ställer sig i det väsentliga positiva till kommitténs förslag. De anmärkningar som framställs avser i allmänhet detaljer. Ordföranden i Svenska samernas riksförbund motsätter sig dock en så betydelsefull nyhet i förslaget som överflyttningen av registreringsärendenas handläggning till länsstyrelserna.

Beträffande förslaget *allmänna utgångspunkter* yttrar *kammarkollegiet* bl. a. att kommittén, under hänvisning till den år 1956 tillsatta renutredningen, lagt spörsmålet om rätt för förening eller annan juridisk person att driva renskötsel åt sidan. Kammarkollegiet anför, att kollegiet inte har sådan kännedom om renutredningens överväganden och avsikter att kollegiet kan bedöma i vad mån genomförandet av den ena utredningens förslag blir avhängigt av ställningstagande till den andras. Vidare förklarar kammarkollegiet, att kollegiet föreställer sig att förekommande sammanblandning av renar från olika riken bör åtminstone föranleda att ny svensk lagstiftning om renmärkning får föregås av officiella förfrågningar rörande inställningen i Finland och Norge till ändringar i dessa länders ordning beträffande märkning av renar.

Som allmänt omdöme uttalar kammarkollegiet, att förslaget synes i sak välgrundat och i tekniskt hänseende tillfredsställande. Detta bedömande gäller särskilt begränsningen av antalet tillåtna snitt, utformningen av olikhetskravet samt överflyttningen av registreringen till länsstyrelserna.

Även *ordföranden i Svenska samernas riksförbund* berör frågan om förslaget samband med renutredningens arbete. Han anför att detta utredningsarbete kan komma att leda till en väsentlig reformering av lappbyn som ett organ för en rationell arbetsgemenskap och att genomförandet av kommitténs förslag därför bör anstå tills vidare.

Förslaget om att länsstyrelse skall vara *registreringsmyndighet* tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom ordföranden i Svenska samernas riksförbund.

Häradshövdingen i Jämtlands västra domsaga anför beträffande de nuvarande förhållandena bl. a. följande.

Jag vill livligt instämma i den kritik kommittén riktat mot det nuvarande förfarandet och vill därutöver bidra med ytterligare en kritisk synpunkt. I 2 § i 1928 års renmärkeslag anges att fastställelse å renmärke skall sökas vid häradsrätten i den ort, där lappen har sitt hemvist. Enligt processrättsliga regler skall med hemvist förstås vederbörandes mantalsskrivningsort. Av de renägande lappar, som tillhöra exempelvis Tranris' lappby, äro en del boende i Härjedalens domsaga och en del i Jämtlands västra domsaga. Av lappfogden i länet har jag inhämtat, att registrering av renmärken för renägare i nämnda lappby skett vid Jämtlands västra domsagas häradsrätt, även om renägaren ej bott i domsagan. Det är visserligen i och för sig naturligt och önskvärt att alla renmärken inom samma lappby registre-

ras på samma domstol, men denna synpunkt har ej bort få taga över kravet på iakttagande av rätt mantalsskrivningsort. Häradsrätten torde också ha att ex officio iakttaga forumbestämmelsen. Då vi i denna domsaga icke ha tillgång till renmärkesförteckningen i Härjedalens domsaga, kunna vi ej heller pröva om ett märke så skiljer sig från andra märken i nämnda domsaga, att det bör få fastställas vid häradsrätten. Motsvarande svarighet gör sig gällande även i förhållandet till Jämtlands norra domsaga. Som det nu är måste domstolen helt förlita sig på vederbörande lappbyordningsmans intygande att det sökta märket tydligt skiljer sig från andra renägares vid annan domstol inregistrerade märken. Lappfogden har ej tillgång till ett centralt register för länets renmärken och torde därför godtaga ordningsmannens påstående.

Jag har av lappfogden, vilken i dagarna avslutat en rundresa bland lapparna för att höra deras mening om lagförslagen, erfarit att endast en av de tillfrågade lapparna, nämligen ordningsmannen i en lappby i Frostviken, opponerat sig mot förslaget att registreringen skulle överflyttas till länsstyrelsen. De skäl denne anförde äro emellertid ej alls bärande. Han förmenade nämligen att det nuvarande systemet vore att föredraga, enär deltagandet i ärendets behandling av i renskötsel kunniga nämndemän utgjorde en garanti för att registreringen bleve korrekt. Det förhåller sig emellertid så att ett ärende om registrering av renmärken handlägges av ensamdomare, vanligtvis en tingsnotarie. F. ö. tror jag ej ens att mina nämndemän någonsin ha sett en renmärkesförteckning.

Häradshövdingen yttrar vidare, att förhållandena inom renskötseln söder om Storlienbanan, inklusive Härjedalen, uppges för närvarande vara nära nog kaotiska med för stora hjordar och en svårartad sammanblandning av renar, ej endast lappbyarna emellan utan även mellan svenska och norska renar. En central registreringsmyndighet för länet vore därför otvivelaktigt ägnad att bidra till en förbättring av förhållandena.

Häradshövdingen i Gällivare domsaga anför, att en överflyttning av registreringsärendena till länsstyrelserna synes medföra praktiska fördelar och att ärendenas natur inte är sådan att domstolsprövning kan anses nödvändig.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför under återopande av ett yttrande av t.f. lappfogden i länet följande.

Lapparna i länets lappbyar ha överlag hälsat kommitténs förslag med stor tillfredsställelse. Lapparna i Frostvikens lappbyar ha dock framfört den meningen, att registreringen av renmärken även i fortsättningen borde anförtros vederbörande häradsrätter.

Länsstyrelsen kan emellertid icke dela denna mening utan anser i likhet med kommittén och t.f. lappfogden, att renmärkesregistreringen, som är en administrativ uppgift, hör läggas på länsstyrelserna. Som kommittén framhåller, har den nya rättegångsordningen och ändrade förhållanden i övrigt ryckt undan grunden för att renmärkesregistreringen skall åvila häradsrätterna. Länsstyrelsen vill härvid framförallt erinra om att renmärkesärendena numera i regel torde handläggas av ensamdomare, ofta en tingsnotarie. Den befatning med dessa ärenden, som med renmärken förtrogna nämndemän tidigare tagit, förekommer sålunda ej längre. Vad detta län beträffar framhåller t.f. lappfogden, att inom länet för närvarande icke torde finnas någon nämndeman, som äger kännedom om renmärkes konstruk-

tion och betydelsen härav. Vidare måste en enhetlig bedömning av ärendena underlättas, om ärendena handläggas av en enda myndighet i länet. Slutligen talar lappfogdarnas nära anknytning till länsstyrelserna, stundom som föredragande, för att ärendena anförtros länsstyrelserna. Lappfogdarnas medverkan vid dessa ärendens handläggning torde nämligen vara absolut nödvändig.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser det vara rationellt att koncentrera registreringen till länsstyrelserna, som har lappfogdarna knutna till sig. Beträffande handläggningen av registreringsärendena uttalar länsstyrelsen att, enligt vad länsstyrelsen under hand inhämtat, kommittén tänkt sig att ärendena skall handläggas som enmansärenden. Emot att enkla registreringsärenden handläggas på sådant sätt finner länsstyrelsen intet vara att invända. Däremot anser länsstyrelsen att vissa ärenden, som t. ex. de s. k. kollisionsfallen samt frågor om släktmärken, bör handläggas som tvåmansärenden med jurist som föredragande.

Länsstyrelsen anser vidare att registreringens omläggning föranleder personalförstärkning och en översyn av lappfogdarnas ställning inom länsförvaltningen. Härom yttrar länsstyrelsen bl. a. följande.

Uppläggningsarbetet av ett nytt register torde i detta län komma att avse 5 000 å 6 000 ärenden. Detta innebär ett omfattande och ansvarsfullt arbete, som kräver stor noggrannhet. Sedan registret upplagts torde det årliga antalet ärenden i länet komma att röra sig mellan 400 och 500. Med den knapphet på personal, som för närvarande råder på länsstyrelsen, nödvändiggör ett genomförande av förslaget en personalförstärkning hos länsstyrelsen. Under uppläggningsarbetet är därutöver givetvis en tillfällig utökning av personalen oundviklig. Därjämte torde under nämnda tid varje lappfogde tidvis bliva fullt sysselsatt med registreringsarbete och alltså då kräva en ersättare.

Uttalandet i motiven till förslaget, att det ter sig naturligtast att renmärkesregistreringen överlämnas till länsstyrelserna, till vilka lappfogdarna äro knutna som föredragande, belyser ganska klart att frågan om lappfogdarnas inordnande i länsstyrelserna bör tagas upp till övervägande. I yttrande till Kungl. Maj:t den 14 februari 1959 över vad riksdagens revisorer anfört rörande vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen har länsstyrelsen framhållit, att lappfogdarna bör helt inordnas i länsstyrelsen. Några organisatoriska svårigheter torde det här knappast behöva bli fråga om, då man ej har något centralt verks intresse att ta hänsyn till.

Ordföranden i Svenska samernas riksförbund anför i huvudsak följande skäl för sin avvisande inställning till förslaget om överflyttning av registreringsärendena till länsstyrelserna.

Allt från den tid då rensamerna för flera århundraden sedan kom under svensk jurisdiktion har renmärken lagfarits och registrerats av häradsrätten i den socken eller de socknar, där rensamerna hört hemma.

Överfördes registreringen av renmärken till respektive länsstyrelse, alltså till en administrativ myndighet, så vore det att befara, att samernas känsla för renmärkenas integritet skulle avtrubbas. Därmed skulle också strafflagens skydd för varje ren, försedd med ett lagfaret märke, väsentligt nivelieras i samernas medvetande. En betydande moralisk tillgång hos våra samer

skulle ju på detta sätt gå till spillo. Landsmötet i Karesuando år 1956 deklarerade som sin gemensamma uppfattning, att domstol allfort borde få hava hand om registrering av renmärken.

Skulle länsstyrelse få hand om renmärkesregistreringen, skulle detta i själva verket betyda, att resp. lappfogde såsom föredragande i sameärenden i länsstyrelsen skulle få ett dominerande inflytande över en för samerna så känslig angelägenhet som renmärkenas legalisering. Renmärket är ju det enda säkra beviset för en renägars innehav av renar, som bär detta. Avlysningsförfarandet i 9 § i förslaget till lag om renmärken kunde exempelvis i en oförständig lappfogdes hand bli ett medel att utestänga en samerenägare från utövning av renskötseln. Denna del av ärendet är av sådan betydelse för rensamerna, att de måste beredas tillfälle att vid 1960 års landsmöte taga definitiv ställning till frågan.

I yttrandet föreslås att registreringen koncentreras till följande domstolar, nämligen i Norrbottens län Luleå domsaga, i Västerbottens län Västerbottens västra domsaga och i Jämtlands län Jämtlands västra domsaga.

Beträffande stadgandet i 7 § första stycket om registrering av fastställt märke som förvärvats från annan anför *kammarkollegiet* följande.

Kammarkollegiet föreslår att lagtexten så utformas, att registrering ej kan erhållas av förvärv av »renlöst» märke. Förslagsvis skulle förutsättningen för registrering så uttryckas, att någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans märke i samband med förvärv av de i märket märkta renarna. Lämplighetsprövningen skulle då i stort sett kunna inskränkas till ett beaktande av de särskilda hänsyn, som påkallas av märkes egenskap av släktmärke.

Enligt kommittén skulle en mot överlåtelse av renmärken riktad lagstiftning svårligen kunna göras effektiv. Kammarkollegiet kan såtillvida instämma häri, att kollegiet anser att en regel av innebörd, att överlåtelse av renmärke godkännes blott därest de i märket märkta renarna ingå i köpet, bör förknippas med viss spärr mot kringgående av regeln. I detta syfte föreslår kollegiet att orden »utan renägars samtycke» får utgå ur 8 § andra stycket.

I anledning av kommitténs förslag att lagfästa bruket med släktmerken uttalar *länsstyrelsen i Norrbottens län*, att i lagen bör anges i vilket släktskapsförhållande vederbörande skall stå till varandra för att renmärke av samma grundtyp skall få användas.

Beträffande avfattningen av stadgandet i 9 § första stycket om kollisionfallen anför *kammarkollegiet*, att den oklara syftning som föreligger i fråga om orden »och uppkommer därigenom avsevärd olägenhet» synes kunna undanröjas genom att omnämmandet av fallet med två helt lika märken flyttas till plats efter de citerade orden.

De föreslagna reglerna om avbrottsmärkning och ommärkning i 10 § bör enligt *kammarkollegiet* jämkas i vissa avseenden. Kollegiet anför härom följande.

Av kommitténs motiv för att upplaga regler om ommärkning synes framgå att praktiskt behov av ommärkning i huvudsak föreligger endast beträffande de renar som förvärvas genom arvsifte. Olikhetskravet i 6 § första stycket och utformningen av kommitténs märkningssystem får anses åsyfta att normalt göra ommärkning tekniskt omöjlig i fråga om andra märken än släktmärken. Det synes då kollegiet mest följdriktigt att uttryckligen begränsa tillämpligheten av reglerna om ommärkning till släktmärken.

Avbrottsmärkning skiljer sig från annan märkning genom att den har en rent negativ uppgift: att upphäva tidigare märkning. Ett avbrottsmärke giver icke upplysning om äganderätten till renen. Kammarkollegiet vill ifrågasätta om icke åt avbrottsmärkning dock bör givas åtminstone det måttet av positivt innehåll, att av märkningen omedelbart kan utläsas att fråga är om avbrottsmärke. Detta skulle förslagsvis kunna ske genom att viss snittypp å ena sidan gjordes obligatorisk vid avbrottsmärkning och å andra sidan förbehölles för sådan märkning. Härigenom bör tillämpningen främjas av regeln att kalv efter avbrottsmärkt vaja skall märkas med ägarens registrerade märke.

Kammarkollegiet uttalar viss tvekan rörande kommitténs förslag om utsträckning av kalvmärkningstiden och om vittnestvång vid kalvmärkning. Kollegiet anför härom följande.

För en regel om utsträckt kalvmärkningstid talar kommitténs uppgift att man överallt anser sig oförhindrad att under hela vintern märka kalv som följer märkt vaja. Å andra sidan måste beaktas kommitténs uttalande att kalvmärkningen i vissa trakter mer eller mindre systematiskt underlåtes. Det synes kollegiet icke helt osannolikt att förslaget kommer att leda till att vissa renägare så länge uppskjuta märkningen, att denna ej kan genomföras.

Kommitténs förslag om vittnestvång vid kalvmärkning efter den 31 december synes i princip gott. Kollegiet har dock uppmärksammat att kommittén antager att det kan bli svårt att få ordningsmannen eller andra vittnen tillstådes för märkningen. Med hänsyn härtill synes man kunna befara att regeln om vittnen kommer att trots straffsanktionen överträdas i talrika fall.

På grund av svårigheten att anvisa alternativ, som är säkrare, vill kollegiet icke avstyrka innehållet i 11 § första stycket. Erfarenheten kan dock komma att göra det nödvändigt att ompröva ifrågavarande regler. Kollegiet får tillägga att det synes önskvärt att bestämmelserna så redigeras att av dem kan utläsas en bestämd anvisning om att kalv bör märkas under hösten.

Kammarkollegiet framhåller vidare, att det till 11 § andra stycket i förslaget överflyttade stadgandet från 9 § 2. renmärkeslagen innebär en osanktionerad »skyldighet». Någon anledning att språkligt dölja bestämmelsens karaktär av rekommendation anser kollegiet inte föreligga. Kollegiet föreslår därför att stadgandet omformuleras på följande sätt.

Anträffar lapp — — — omärkt kalv, bör han märka kalven med moderns märke. Är märket avbrottsmärke eller avlyst märke men känner lappen ägarens märke, märkes kalven med sistnämnda märke. Lapp, som sålunda märkt annans kalv, äger få gottgörelse av ägaren.

Även *t.f. lappfogden i Jämtlands län* framlägger vissa önskemål rörande innehållet av bestämmelserna i 11 § om kalvmärkning. Han föreslår sålunda

att vittnena skall ha viss kompetens. De bör enligt hans förmenande antingen själva vara verksamma inom renskötseln i byn eller också vara allmänt kända som märkeskännare. Vidare anföres, att den föreslagna bestämmelsen i 11 § andra stycket icke kan tillämpas i södra delen av Jämtlands län, där sedan lång tid tillbaka viss oordning råder inom renskötseln. Då det emellertid vore synnerligen angeläget att de omärkta renarnas antal nedbringades föreslås, att bestämmelsen kompletteras med ett stadgande av innebörd att om flera lappar (husbönder) höll sin renar tillsammans i en hjord, ordningsmannen eller, om denne inte vore tillstädes, huvudmannen för de lappar, som sålunda höll renar tillsammans i en hjord, hade att svara för märkning av annans ren.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ansluter sig till vad t.f. lappfogden sålunda uttalat.

Ordföranden i Svenska samernas riksförbund anser, att ordningsmannen fått en alltför dominerande ställning enligt förslaget och yttrar bl. a. följande.

Det är märkligt, att kommittén principiellt har följt 1928 års renmärkeslag i sina förslag om byordningsmans medverkan i fråga om övervakning av renmärkeslagens riktiga tillämpning. Den gamla lagen har ju lagt denna och andra uppgifter enbart i ordningsmannens personliga avgörande. Törhända var detta nödvändigt år 1928 med tanke på den dåliga skolunderbyggnad, som den tidens samer gemenligen ägde. Men under de tre årtionden, som förflutit sedan dess, har den samiska skolundervisningen i goda nomadskolor och upplysningsverksamheten i Samernas folkhögskola och i olika fortbildningskurser samt dessutom föreningsverksamhet i ett stort antal lappbyar samt slutligen SSR:s årliga landsmöten börjat fostra fram ett kunnigt och vaket samefolk, som numera äger förutsättningar att på ett sakkunnigt sätt bedöma olika renskötsel frågor. Därför är det egendomligt, att kommittén i sitt lagförslag lagt alla avgöranden, som beröra renägarna i lappbyn, enbart i ordningsmannens skön. På detta sätt befrämjas ju i de olika lappbyarna ett enmansstyre, som i många fall omöjliggör ett förtroendefullt samarbete mellan lappbyns husbönder. Byamännen böra i stället äga laglig rätt att göra sin mening gällande i renmärkesangelägenheter, som på ett eller annat sätt beröra lappbyns samtliga renägare.

Vid försäljning, slakt och märkning av renar måste visserligen avgörandet ske i den samlade renhjorden ute på fältet, men detta hindrar inte, att ordningsmannen där på stället rådgör med sina närvarande bymän om det föreliggande ärendet. Sedan kan överenskommelsen vid ett formligt sammanträde protokollföras och justeras. Genom ett sådant förfarande räddas ordningsmannen från frestelsen till ett godtyckligt och självrådigt förfarande.

Kommitténs förslag och uttalanden rörande de straffrättsliga och processuella frågorna har föranlett vissa gensagor.

Lappfogden i Västerbottens län, vars uppfattning biträdades av *länsstyrelsen i samma län*, ifrågasätter om inte 12 § renmärkeslagen bör bibehållas i den nya lagen. Han utvecklar denna ståndpunkt på följande sätt.

12 § renmärkeslagen tillkom för att försvåra stöld av renar. Lagrummet har, såvitt jag känner till, ej tillämpats i något fall här i länet men högst sannolikt är att enbart vetskapen om bestämmelsen har verkat brottsförebyggande. I marknaden förekommer nu en del oberedda hudar utan vidsittande öron, men det är ett ringa antal och varifrån de komma kan i regel utronas så länge de ej inblandats i något större parti.

Innevarande vinter har det upptäckts att en renskötande same i flera fall utan vittne slaktat renar i skogen och sedan sålt köttet. Uppmanad att förete huden har han förklarat, att han ej kunde det, eftersom huden sålts till för honom okänd person, som han tillfälligt träffat på landsvägen. Han torde ej kunna åtalas för stöld men däremot för förseelse mot 12 § i renmärkeslagen.

Om bestämmelsen att öronen skola sitta kvar vid renhuden tas bort kan det bli allmänt brukligt att vid avpälningen lämna kvar dessa på renhuvudet. Eftersom sådant, i den mån det tas tillvara, flås strax efter slakten och huvudets skinn ej har något värde kommer öronen med sannolikhet att vara anträffbara högst någon dag efter djurets avlivande. Följden härav blir, att vid utredning om ett misstänkt tjuvnadsbrott kan djurägaren ej anträffas. Detta får dock ingen betydelse ur straffrättslig synpunkt, då lappbyn enligt 13 § i förslaget i dylikt fall inträder som målsägare. Vid förundersökningen kan det emellertid underlätta arbetet om en granskning av hudar kan äga rum. Samerna själva anse det vara betydelsefullt att en kontroll kan ske vid slaktplatser. Som renslakten nu är ordnad på många ställen avpäljas slaktrenarna omedelbart och först i slutet av slakten brukar det bli tid över för granskning av renmärken. En sådan granskning äger inte bara rum vid misstanke om stöld utan det kan även gälla att kontrollera om det är renägaren eller uppköparen, som gjort felaktig anteckning om försäljning resp. inköp.

Den beslagsrätt lappväsendets befattningshavare givits i nuvarande bestämmelser bortfaller om endast rättegångsbalkens bestämmelser om beslag skola tillämpas. Sällan torde denna beslagsrätt ha använts men eftersom brott varom nu är fråga ofta begås på långt avstånd från närmaste polisman kan det med hänsyn till faran för att bevisning undanröjes vara lämpligt att beslagsrätten bibehålles.

Även *landsfiskalen i Övertorneå distrikt* förordar, att bestämmelserna i 12 § bibehålles, enär de har ganska stor brottsavskräckande betydelse. Han uppger att i hans praktik några fall förekommit, då stadgandet tillämpats, särskilt i fråga om renhudar, som kommit från Finland och Norge.

Mot de föreslagna *övergångsbestämmelserna* invänder *kammarkollegiet* följande.

Kommitténs förslag under punkt 2 innebär att innehavare av ett enligt gällande lag registrerat renmärke skall ha att begära omprövning av detta vid äventyr, att märket eljest blir ogiltigt och i detsamma märkta renar få slaktas efter länsstyrelsens förordnande. Väl har kommittén förutsatt att lappfogdarna skola hjälpa renägarna med ingivandet av ansökningar. Kollegiet anser likväl att både praktiska och principiella skäl tala mot att initiativ från renägars sida skall utgöra förutsättning för att denne icke går förlustig välförvärvad rättighet. Det finnes anledning att i detta sammanhang erinra om 1932 års lagstiftning om uppläggande av nya fastighetsböcker för

landet. Kollegiet föreslår att länsstyrelsen ex officio skall överföra renmärke, i vilket enligt vad länsstyrelsen har sig bekant renar äro märkta, till det nya registret respektive till övergångsförteckning. Därest renägare, vars innehavande renmärke icke kan godkännas av länsstyrelsen, inte ansöker om annat märke, torde länsstyrelsen böra förelägga renägaren att ingiva sådan ansökan vid äventyr att länsstyrelsen eljest utväljer lämpligt märke för honom; ett annat tänkbart alternativ är att föreläggandet förenas med vite.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller bl. a. följande.

Enligt förslaget skall äldre märke före den 1 juli 1962 anmälas för registrering. Arbetet med att lägga upp det nya registret kan enligt uppgift av lappfogden i södra fjälldistriktet icke påbörjas förrän efter nämnda dag, eftersom man först då kan få en överblick av materialet. Kommittén synes förutsätta att uppläggningsen skall vara klar till den 1 juli 1963. Länsstyrelsen ifrågasätter emellertid om inte tiden för registrets uppläggande tagits till för knapp i varje fall för Norrbottens län.

Kommitténs uttalanden om jämtländska renbetesutredningens förslag rörande bidrag ur bykassorna till köp av renar m. m. har behandlats i yttranden av statskontoret, kammarkollegiet och länsstyrelsen i Jämtlands län. Kammarkollegiet och länsstyrelsen ställer sig liksom kommittén helt avvisande till renbetesutredningens förslag. Statskontoret intar en i viss mån mer positiv ståndpunkt till förslaget.

Statskontoret erinrar till en början om att renbetesutredningens förslag på sin tid inte gav anledning till uttalanden från ämbetsverkets sida. I fortsättningen anför statskontoret följande.

Ämbetsverket torde ha förutsatt, att den föreslagna verksamheten kunde påräkna stöd från lapparna själva och att några lagbestämmelser icke erfordrades. Av den nu verkställda utredningen framgår, att olika uppfattningar göra sig gällande bland lapparna om behovet av och sättet för ett realiserande av renbetesutredningens förslag, varjämte utredningsmannen i förevarande ärende uttalat, att förslagets genomförande syntes förutsätta lagstiftning.

Statskontoret har för sin del svårt att biträda den av utredningsmannen sålunda hävdade uppfattningen. Utan lagstiftning lärer nämligen som villkor för lån ur lappfonden kunna föreskrivas, att låntagarens förvärv av renar — därvid måhända främst helöringar torde komma i fråga — sker till visst av länsstyrelsen bestämt pris. Vidare borde, såvitt statskontoret kan finna, hinder icke rättsligen kunna anses föreligga, att på av renbetesutredningen anförda skäl mindre bemedlad lapp gives möjlighet till bidrag ur bykassa för att öka sitt innehav av renar. Med hänsyn till den inställning som lapparna enligt föreliggande utredning tagit till detta spörsmål, anser statskontoret emellertid andra åtgärder icke böra vidtagas än att Kungl. Maj:t föreskriver, att länsstyrelse må förklara hinder icke föreligga mot att bykassas medel, eventuellt med viss procentuell begränsning, får disponeras för bidragsverksamhet i enligt med renbetesutredningens förslag.

Kammarkollegiet avstyrker förslaget. Till de skäl, som kommittén anført, fogar kollegiet att genom lagstiftning inte torde kunna givas länsstyrelse föreslagen förfoganderätt över medel, som vid lagstiftningens ikraftträdande må finnas i bykassa.

Länsstyrelsen i Jämtlands län förklarar sig ense med kommittén om att förslaget inte bör föranleda någon åtgärd. Länsstyrelsen framhåller, att renskötseln inom den södra delen av länet inte bedrivs under så ordnade förhållanden att det kan anses ändamålsenligt att med lån och bidrag uppmuntra små renägare att öka sitt reninnehav. Härtill kommer att förslaget om bidrag av bykassemedel inte torde kunna genomföras utan lagstiftning med ganska invecklade bestämmelser.

Departementschefen

Allmänna synpunkter

Bruket att särskilja olika lappars renar genom märken i renarnas öron går tillbaka på sedvänja, som utbildat sig långt innan förfarandet reglerades i lag. Den första lagen om renmärken i vårt land utfärdades den 4 juni 1886. Den var kortfattad och innehöll i huvudsak endast bestämmelser om märkes fastställande vid häradsrätt och om straff för den som använde märke, som inte faststälts. Denna lag ersattes den 1 januari 1899 med en ny och betydligt mer omfattande lag i ämnet. Häradsrätternas befattning med märkenas fastställelse bibehölls. Nu gällande renmärkeslag utfärdades den 18 juli 1928. Den innehåller vissa nyheter i förhållande till den äldre lagen men avviker i övrigt endast obetydligt från denna.

När de första renmärkeslagarna kom till, bedrevs renskötseln nästan helt efter en intensiv metod. Varje renägare höll sin hjord samlad under noggrann tillsyn. Redan när 1928 års lag trädde i tillämpning hade emellertid renskötselmetoderna ändrats. Numera bedrivs renskötseln i en kollektiv arbetsform, som innebär att flera ägares renar, ofta alla renar i lappbyn, särskilt under sommararbetet i fjällen strövar omkring i stora hjordar, som bevakas endast i betesområdets ytterkanter. Förutom sammanblandning av renar inom samma lappby kan detta förhållande medföra att renar i större eller mindre skaror strövar över till främmande lappbyar och blandas med renarna där.

Renskötselns omläggning till mera extensiva former kan inte undgå att få återverkningar för renmärkningens vidkommande. Betydligt större krav än förut måste ställas på märkenas särskiljande förmåga och på registreringsförfarandet. Jag ansluter mig därför till kommitténs uppfattning att en ny lag i ämnet bör utfärdas. Liksom kommittén anser jag inte tillräckliga skäl föreligga att låta frågan härom anstå i avbidan på resultatet av de överväganden rörande renskötselns organisation, som för närvarande pågår inom den år 1956 tillsatta renutredningen. Vid utformningen av stadgandena i en ny renmärkeslag bör dock så långt möjligt det förhållandet beaktas, att renutredningens arbete kan komma att leda till att även föreningar eller andra sammanslutningar av lappar blir berättigade att inneha renar.

Med hänsyn till den sammanblandning som i gränstrakter förekommer mellan svenska renar och renar från Norge och Finland bör såsom kommittén framhållit kravet på olikhet mellan märken som förutsättning för registrering inte begränsas till det svenska märkesbeståndet. Även för Sveriges vidkommande bör eftersträvas en sådan ordning, som gäller enligt den tidigare

omförmälda finsk-norska konventionen. Denna ordning innebär bland annat, att i det ena landet inte får registreras märken som lätt kan förväxlas med märken i det andra landet. För detta ändamål skall yttrande över registreringsansökan inhämtas även från registreringsmyndighet i det andra landet.

Jag har inhämtat, att vederbörande norska och finska myndigheter inte har något att erinra mot innehållet i kommitténs förslag till ny lagstiftning, såvitt norska och finska intressen kan beröras därav, och att man på norskt och finskt håll är beredd att i förhållandet till Sverige medverka till samma ordning som enligt vad nyss anförts gäller enligt den finsk-norska konventionen. Jag avser att snarast upptaga förhandlingar i denna fråga. Utfärdandet av den nya lagen bör dock inte uppehållas härav.

I enlighet med det anförda framlägger jag nu förslag till ny renmärkeslag och till vissa därmed sammanhängande ändringar i renbeteslagen. Förslagen, som i vissa hänseenden avviker från kommitténs förslag, torde som *Bilaga 2*¹ få fogas till detta protokoll.

Rörande de skilda stadgandena i förslagen torde jag till en början få anföra några ytterligare synpunkter av mera allmän natur.

I likhet med kommittén anser jag, att lagstiftningen så långt sig göra låter måste respektera lapsk sedvana och lapsk rättsåskådning. Bland annat av detta skäl bör märkningen alltjämt bygga på den *snitteknik*, som lapparna utbildat. Övergång till knappmärkning har inte rönt något intresse bland lapparna. Metoden har därjämte vissa nackdelar ur praktisk synpunkt.

Det har inte från något håll satts i fråga att slopa det *märkningstvång*, som den nuvarande lagen stadgar. Renmärkningens syfte är inte enbart att skydda äganderätten till renar. Även vissa allmänna intressen ligger bakom. Märkningen skall sålunda underlätta för den bofasta befolkningen att få ersättning för skador, som vållas av ren. Vidare är det för det allmännas kontroll av renbeteslagens efterlevnad viktigt att renarna är märkta. Med hänsyn härtill bör även i den nya lagen som huvudregel stadgas skyldighet för den som för renar på bete enligt renbeteslagens bestämmelser att ha renarna försedda med ägarens registrerade märke.

En av de punkter, där den starkaste kritiken riktats mot nuvarande ordning, avser *registreringsförfarandet*. I denna del har kommittén föreslagit en genomgripande omläggning. Denna innebär att befattningen med registreringsärendena flyttas över från häradsrätterna till länsstyrelserna och att ett helt nytt register, byggt på lösbladssystem, uppläggs. Genom olika bestämmelser — till vilka jag i fortsättningen återkommer — är i kommittéförslaget sörgt för att registret skall vara överskådligt och aktuellt.

Förslaget att göra länsstyrelserna till registreringsmyndighet har tillstyrkts av samtliga remissorgan utom ordföranden i Svenska samernas riksförbund. Denne har motsatt sig överflyttningen till länsstyrelserna huvudsakligen av det skälet att han anser, att rättssäkerheten blir bättre tillgodosedd om märkesärendena handläggs av häradsrätt. Denna avvisande inställning synes vara rätt allmän bland lapparna. Kommittén uppger, att det vid samernas riksför-

¹ Denna bilaga, som frånsett vissa mindre, redaktionella jämkningar är lika lydande med de vid propositionen fogade förslagen, har här uteslutits.

bunds årsmöte i Karesuando år 1956, då kommittén överlade med lapparna om renmärkesfrågan, var ett allmänt önskemål att renmärkesärendena skulle bli kvar hos häradsrätterna. Två av de i kommittén ingående lapparna har, utan att avge någon formlig reservation, förklarat sig blott med tvekan biträda förslaget i denna del.

Enligt min mening är de skäl som anförts för att flytta över registreringsärendena till länsstyrelserna helt övertygande. Dessa ärenden är till sin art sådana att de mycket väl kan handläggas av förvaltningsmyndighet. Som jämförelse kan nämnas, att den registrering som sker enligt patent- och varumärkes- samt mönsterskyddslagstiftningen omhänderhas av sådan myndighet. Så är också fallet beträffande renmärkesregistreringen i Finland och Norge. Samernas önskan att bibehålla det nuvarande systemet torde delvis vila på missuppfattning, då de synes utgå från att nämnd deltar i registreringsärendenas behandling. Detta förekommer emellertid numera inte. Dessa ärenden handläggs på häradsrättens kansli, vanligen av en tingsnotarie. Det torde också höra till undantagen att erfarenhet av renmärkning finns företrädd bland nämndemän.

Enligt gällande renmärkeslag skall utlåtande över registreringsansökan avgas av lappfogden, som hör renägarna i orten och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman. I praktiken är lappfogdens yttrande av avgörande betydelse i registreringsärendena. Det är också helt naturligt att lappfogdarna måste medverka i dessa ärenden. Med hänsyn härtill ter det sig mest rationellt att flytta över registreringen till länsstyrelserna, till vilka lappfogdarna har en nära anknytning. Jag ansluter mig alltså till kommitténs förslag i denna del.

Den av länsstyrelsen i Norrbottens län väckta frågan om att inordna lappfogdarna i länsstyrelseorganisationen torde inte böra upptagas i detta sammanhang.

Beträffande frågan om *förutsättningarna för erhållande av registrering* skiljer kommittéförslaget liksom gällande renmärkeslag mellan villkor, som hänför sig till sökandens person, och villkor, som hänför sig till märkets beskaffenhet. I förstnämnda hänseende är förutsättningen enligt både nuvarande lag och kommittéförslaget, att sökanden är berättigad att utöva renskötsel eller att ha renar i vård bos renskötande lapp. Vidare får han inte inneha annat registrerat märke. I fråga om märkets beskaffenhet innehåller förslaget vissa väsentliga nyheter i jämförelse med gällande lag. De viktigaste nyheterna är att bruket att använda släktmärken legaliseras och att närmare regler, vilka upptagits i förslaget till tillämpningskungörelse, meddelas om tillåtna snitt och märkes utformning i övrigt.

Remissorganen har genomgående ställt sig välvilliga till kommittéförslaget i dessa delar. Även jag ansluter mig härutinnan till förslagets grundtankar. Till bestämmelsernas närmare utformning återkommer jag i den speciella motiveringen.

Jag delar vidare kommitténs åsikt, att *rätten att begagna registrerat märke* bör vara begränsad till viss lappby, som skall anges i registreringsbeslutet. För att förverkliga denna princip har kommittén bland annat föreslagit

vissa ändringar i renbeteslagen. Som jag närmare kommer att utveckla i den speciella motiveringen anser jag att frågan kan lösas utan att renbeteslagen behöver ändras.

Den nuvarande renmärkeslagen tillåter *överlåtelse av fastställt märke* även utan samband med överlåtelse av renar, som är försedda med märket. Förvärvaren skall, om han vill begagna märket, ansöka om att märket registreras för honom. Kommittéförslaget innebär inte någon ändring härutinnan. Under remissbehandlingen har kammarkollegiet invänt, att överlåtelse av renmärke bör tillåtas endast om överlåtelsen även avser med märket försedda renar. Kollegiet föreslår samtidigt en annan jämkning i förslaget i avsikt att förhindra att överlåtelseförbudet kringgås.

Jag ansluter mig till kommitténs förslag i denna del. Det torde vara praktiskt omöjligt att göra ett förbud mot överlåtelse av »renlöst» märke effektivt. I jämförelse med gällande ordning innebär förslaget dock den skärpningen att registreringsmyndigheten skall pröva inte blott, såsom nuvarande lag föreskriver, att förvärvaren är berättigad att idka renskötsel eller ha renar i vård hos renskötande lapp och inte innehar annat fastställt märke utan även att de i förslaget angivna kraven beträffande märkes beskaffenhet är uppfyllda.

Liksom fastställt märke kan överlåtas oberoende av om därmed märkta renar samtidigt överlåtes, så kan renar vara föremål för laga fång utan att märket ingår i fångnet. Äganderättsövergången brukar markeras genom att det å renarna anbragta märket, om så är möjligt, ändras så att det överensstämmer med förvärvarens märke eller genom att det befintliga märket förses med ett tilläggsnitt, s. k. avbrott. I gällande lag är endast avbrottsmärkningen reglerad. Kommittéförslaget innehåller i 10 § bestämmelser beträffande såväl *ommärkning* som *avbrottsmärkning*. För att motverka den risk för missbruk som förfarandet med ommärkning och avbrottsmärkning medför har kommittén föreslagit ett flertal kontrollföreskrifter.

Kammarkollegiet har framställt vissa invändningar mot förevarande bestämmelser. Beträffande ommärkningen anför kollegiet, att eftersom kommittéförslaget får anses syfta till att normalt göra ommärkning tekniskt omöjlig i fråga om andra märken än släktmärken, det synes mest fördriktigt att begränsa tillämpligheten av reglerna om ommärkning till släktmärken. Rörande avbrottsmärkningen föreslår kollegiet att viss snittyp å ena sidan görs obligatorisk och å andra sidan förbehålls för sådan märkning.

Kammarkollegiets åsikt beträffande ommärkning kan jag inte dela. Hur strängt kravet på märkenas särprägel än upprätthålles kan man knappast få fram ett märkesbestånd, som är så beskaffat att varje ändring genom ommärkning hindras. Ett praktiskt behov av att kunna företaga ommärkning torde i viss utsträckning föreligga, särskilt vid arvskiften. Jag anser därför anledning saknas att begränsa reglerna om ommärkning på sätt kollegiet ifrågasatt.

Vad beträffar kollegiets förslag i fråga om avbrottsmärkning kan visser-

ligen antagas, att de med avbrottsmärkningen förbundna olägenheterna skulle minska, om viss snittypp reserverades för denna märkning. Emellertid skulle det enligt min mening stöta på betydande praktiska olägenheter att genomföra ett sådant system. Då variationsmöjligheterna beträffande användbara snittyper nu torde vara uttömda, vore man hänvisad till att för avbrottsmärkningen undantaga något av de gängse snitten. Detta skulle medföra att ett mycket stort antal nu använda märken, som även skulle fylla de av kommittén förordade kraven på märkes utformning, måste utmönstras. Förfarandet skulle även kraftigt bryta mot gängse sed bland lapparna. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag i denna fråga.

De kontrollåtgärder kommittén föreslagit finner jag väl motiverade. För såväl ommärkning som avbrottsmärkning bör sålunda krävas medgivande av byordningsman. Det bör åligga denne att föra förteckning över de ommärkningar och avbrottsmärkningar, som han tillåtit. Dessutom bör krävas samtycke av överlåtaren, såvida fråga inte är om familjerättsliga fång. Märkningen bör endast få ske i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen. Av betydelse är också att avbrottsmärkningen genom ordningsmannens försorg bringas till länsstyrelsens kännedom, så att erforderliga anteckningar härom kan göras i renmärkesregistret.

Kommittén har föreslagit, att länsstyrelserna skall erhålla befogenhet att i vissa fall *avlysa registrerade märken*. Enligt gällande rätt skall avlysning av renmärke ske, om innehavaren av märket anmäler, att han inte vidare vill begagna märket. Avlysningen ankommer på häradsrätten. Kommitténs förslag innebär en betydande ökning av antalet fall, då avlysning skall eller kan ske. Enligt förslaget 8 § skall avlysning ske — förutom i samma fall som enligt gällande lag föranleder avlysning — även i följande fyra fall, nämligen

om rätt till märket genom avtal eller på annat sätt övergått å annan och denne fått avslag å ansökan om märkets registrering för sig eller underlåtit att inom ett år efter förvärvet söka registrering,

om märket under tio år inte begagnats vid renmärkning,

om märket efter överlåtelse eller flyttning inte vidare skall begagnas i lappby, som hör under länsstyrelsen, och

om rätt att äga renar inte längre tillkommer märkesinnehavaren eller hans dödsbo.

Länsstyrelsen skall vidare — enligt 9 § i kommittéförslaget — äga rätt att, om fullständig eller förväxlingsbar likhet föreligger mellan två märken, avlysa eller förkorta giltighetstiden för det ena av märkena eller föreskriva ändring av märkena eller det ena av dem. Enligt samma stadgande skall länsstyrelsen för att förhindra fortsatt brottslighet kunna avlysa märke, som missbrukas till olovlig ommärkning.

Enligt min mening har lapparnas avvisande ståndpunkt till förslaget att göra länsstyrelse till beslutande organ i märkesärenden delvis fog för sig, såvitt gäller länsstyrelsens behörighet att avlysa registrerade märken. Mot

att tillerkänna länsstyrelse sådan behörighet i de fall, som anges i 8 § av kommittéförslaget, möter enligt min åsikt inte några betänkligheter. Här är det till väsentlig del endast fråga om att avföra märkesregistreringar, som inte längre har någon betydelse. Rättssäkerhetsskäl synes inte heller kunna åberopas mot att låta länsstyrelserna omhänderha avlysningen i dessa fall. Däremot anser jag mig inte kunna biträda kommitténs förslag att även de i 9 § behandlade fallen skall handläggas av administrativ myndighet. Skälen härför är följande.

I den kollisionssituation som föreligger enligt 9 § kan fråga uppkomma om att företaga en avvägning mellan två märkeshavares intressen. Vare sig beslutet går ut på att det ena märket skall avlysas eller ändras eller beslutet innebär, att båda märkena skall ändras, kan beslutet, såsom kommittén själv påpekat, åsamka märkeshavare kostnader, besvär och risk för ekonomisk förlust. I de kollisionsfall av liknande art, som kan förekomma beträffande patent, varumärken eller mönster, ankommer prövningen på domstol.

Jag har förståelse för den av kommittén anförda synpunkten att domstolshandläggning för de allra flesta av de i 9 § anförda fallen kan vara ett dyrt och omständligt förfarande och att det i dessa fall oftast är bäst om ingripandet sker så tidigt som möjligt. Detta bör dock inte få leda till att de rättssäkerhetsgarantier, som prövning vid domstol innebär, uppoffras. Önskemålet om ett snabbt och billigt förfarande kan tillgodoses på ett annat sätt, nämligen genom att talerätt tillerkännes inte blott de enskilda renägare, som har ett berättigat intresse i saken, utan även det allmänna. Kollisionsfallen bör inte ses endast som en fråga om enskilda märkeshavares stridiga intressen. Även det allmänna intresset av ordning och reda i renmärkningen ligger bakom stadgandet i kommittéförslagets 9 §. I detta sammanhang må framhållas, att varumärkes- och firmautredningen i sitt år 1958 framlagda förslag till varumärkeslag förordat, att talan om hävande av registrering av varumärke skall kunna föras, förutom av envar som har intresse därav, även av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Det allmännas talerätt begränsas till vissa fall, då registrering kan anses strida mot ett allmänt intresse.

Uppgiften att för det allmänna väcka och utföra talan om avlysning eller andra åtgärder som avses i 9 § synes lämpligen kunna anförtros lappfogdarna.

Beträffande avlysningsbestämmelsernas sakliga innehåll har jag i huvudsak intet att erinra mot kommitténs förslag. Jag återkommer härtill i den speciella motiveringen.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna om *kalvmärkning* och om förfarandet med *äldre omärkta renar m. m.* har i allt väsentligt lämnats utan erinran i remissyttrandena. Även jag kan med vissa mindre ändringar, som anges i den speciella motiveringen, ansluta mig till förslaget i dessa delar.

Ordföranden i Svenska samernas riksförbund synes mena, att *byordningsmannen* i kommitténs förslag fått en alltför dominerande ställning på övriga bydelägares bekostnad. Jag kan inte dela denna uppfattning. De funktioner ordningsmannen tillagts är i huvudsak av kontrollerande och övervakande art. Han skall exempelvis lämna medgivande till ommärkningar och avbrottsmärkningar samt föra förteckning över dessa åtgärder. Sådana uppgifter har han i viss utsträckning redan enligt gällande lag. Vidare skall han enligt förslaget ombesörja slaktning och försäljning av äldre omärkta renar samt renar med märken, som är okända eller ogiltiga. Även dessa uppgifter överensstämmer med ordningsmans åligganden enligt nuvarande lag.

Det skall inte bestridas att det i många fall kan vara lämpligt att ordningsmannen vid fullgörandet av sina uppgifter enligt renmärkeslagen liksom i sin verksamhet i övrigt samråder med andra bydelägare. Anvisningar härom hör dock inte hemma i renmärkeslagen utan synes i stället i mån av behov böra meddelas i byordningarna eller i de instruktioner, som länsstyrelserna utfärdar för ordningsmän.

Kommittén förordar ganska omfattande ändringar av den nuvarande renmärkeslagens *straff- och processrättsliga bestämmelser*. Bland annat uteslutes vissa gällande straffbestämmelser såsom överflödiga eller otidsenliga. Till kommitténs förslag i denna del, vilket jag i allt väsentligt biträder, återkommer jag i den speciella motiveringen.

De av kommittén föreslagna *övergångsbestämmelserna* innebär att de nya föreskrifterna om renmärkes beskaffenhet skall vara tillämpliga även på äldre märken. Detta medför att det befintliga märkesbeståndet måste omprövas och de märken utmönstras, som inte fyller den nya lagens krav. Kommittén lägger initiativet till omprövningen på märkeshavarna själva. Dessa skall enligt förslaget inom två år efter lagens ikraftträdande anmäla sitt märkesinnehav till länsstyrelsen, som sedan har ytterligare ett år på sig för prövningen. Försummelse att verkställa anmälan medför att märket är ogiltigt efter viss tid. Märke, som inte godkännes av länsstyrelsen, skall registreras i en övergångsförteckning. Ett sådant märke får bibehållas på renar, som är försedda därmed, intill den 1 juli 1973.

Jag delar kommitténs åsikt att en utgallring bör ske av äldre märken som inte längre är aktuella eller inte fyller den nya lagens krav beträffande märkes beskaffenhet.

I likhet med kammarkollegiet anser jag det emellertid från principiell synpunkt betänkligt, att renägare skall åläggas taga initiativ till omprövning av redan fastställt märke, vid äventyr att han eljest går förlustig sin i laga ordning förvärvade rättighet. Kommitténs förslag att lägga initiativet på renägarna har visserligen den praktiska fördelen, att i regel endast sådana märken, som verkligen är i bruk, kan antagas komma att anmälas för omprövning. De nu förda renmärkesförteckningarna torde i inte ringa om-

fattning innehålla registreringar, som förlorat all aktualitet. Sådana registreringar skulle alltså till stor del falla bort utan vidare prövning. Även om man därför måste räkna med en något längre övergångstid för det nya registrets uppläggande, därest länsstyrelserna ex officio skall ombesörja omprövningen, anser jag likväl att sistnämnda ordning är att föredraga. Detta föranleder en omarbetning av kommitténs förslag till övergångsbestämmelser. Jag återkommer härtill i den speciella motiveringen.

Beträffande övergångstidens längd — i kommittéförslaget bestämd till tre år från lagens ikraftträdande — anser jag, med hänsyn till att det av mig föreslagna omprövningsförfarandet kan medföra att arbetet med det nya registrets uppläggande blir något mer omfattande än kommittén beräknat, att tiden bör bestämmas till fyra år, räknat från den 1 juli 1960.

I detta sammanhang torde jag även få något beröra frågan om det allmännas kostnader för det nya registreringssystemet. Enligt min mening kommer detta på längre sikt inte att föranleda någon nämnvärd ökning av arbetsbelastningen för länsstyrelserna eller lappväsendets befattningshavare. Där emot kan uppläggandet av de nya registren komma att medföra — förutom vissa mindre utgifter för anskaffning av material — en tillfällig ökning av arbetsbelastningen. Med hänsyn till den långa övergångstiden får emellertid antagas att arbetet kan bedrivas inom ramen för befintliga resurser. Jag har därför vid anmälan av lappväsendets anslagsfrågor för budgetåret 1960/61 inte föreslagit någon ökad medelsanvisning i anledning av förevarande förslag.

Kommittén har som redan anförts även haft att närmare undersöka ett tidigare framlagt förslag om att länsstyrelse skall kunna tilldela obemedlade eller mindre bemedlade lappar bidrag ur bykassorna för inköp av renar och att lapp, som erhållit sådant bidrag eller lån ur statens lappfond för renköp, skall erhålla rätt att framför andra inköpa omärkta renar. Kommittén avstyrker dock förslaget.

Jag ansluter mig i likhet med kammarkollegiet och länsstyrelsen i Jämtlands län till kommitténs avvisande ståndpunkt. Av vad kommittén anført framgår, att lapparna själva till övervägande del ställer sig negativa till förslaget. Som kommittén framhållit är det framför allt i de trakter, där renskötseln inte bedrivs under ordnade former, som bykassorna är så stora att de räcker till att täcka annat än lappbyns gemensamma löpande utgifter. Förklaringen härtill är att bykassornas huvudsakliga inkomst härör från försäljning av omärkta renar.

Med hänsyn till vad nu sagts och till pågående utredning om renskötselns organisation anser jag att tiden inte är mogen att framlägga något förslag i förevarande fråga.

Speciell motivering

I fråga om de skilda stadgandena i det av mig framlagda förslaget till ny renmärkeslag torde jag ytterligare få anföra följande.

1 §

Stadgandena i 1 § överensstämmer i huvudsak med 1 § i kommitténs förslag.

I första stycket fastslås skyldigheten att hålla renar, som föres på bete enligt renbeteslagens bestämmelser, märkta med renägarens av länsstyrelsen registrerade märke. Denna regel måste dock förses med vissa undantag. Som jag redan anfört skall registrerat märke under vissa förutsättningar kunna avlysas. Bestämmelser härom återfinnes i 8 och 9 §§. Avlyst märke får enligt dessa bestämmelser bibehållas under viss tid på renar, som är försedda med märket. Detta innebär, eftersom avlyst märke inte är att anse som registrerat i lagens mening, ett avsteg från huvudregeln. Ytterligare undantag följer av 10 §. Ommärkning av en redan märkt ren är ofta inte tekniskt möjligt. För sådana fall bör den som förvärvat renen få bibehålla det gamla märket, eventuellt försett med avbrott för att skilja renen från andra renar som har samma märke. Vidare har jag ansett det lämpligt att dödsbo, som ju enligt renbeteslagens bestämmelser får fortsätta den avlidnes renskötsel under en tid, utan omregistrering får begagna det märke som registrerats för den avlidne. Stadgande härom återfinnes i 11 §.

Som jag tidigare anfört har kommittén föreslagit, att endast vissa snitt skall få begagnas vid märkningen och att vissa regler skall gälla för märkes utformning i övrigt. Syftet härmed är att såvitt möjligt förhindra förväxling och förfalskning av märken och att underlätta registreringsförfarandet. De närmare bestämmelserna härutinnan har kommittén upptagit i sitt förslag till tillämpningskungörelse. Jag ansluter mig till kommitténs uppfattning att närmare regler om märkes utformning bör meddelas i en särskild tillämpningskungörelse. Tillåtna snitt torde — såsom kommittén förordat — böra beskrivas i en bildbilaga till tillämpningskungörelsen. Andra stycket av 1 § innehåller en hänvisning till dessa regler.

I 1 § tredje stycket har kommittén föreslagit ett stadgande av innehåll att registrering medför rätt att använda märket i viss lappby, som anges i beslutet om registrering. Någon bestämmelse om påföljd för överträdelse av denna regel är inte knuten till densamma. För att regelns innebörd skall förstås måste den ses i sammanhang med vissa av de av kommittén föreslagna ändringarna i renbeteslagen. Enligt kommitténs mening innebär den i 9 § renbeteslagen meddelade föreskriften om att lapp, som med sina renar vill inflytta till lappby, har att söka länsstyrelsens tillstånd, att länsstyrelsen vid prövning av tillståndsfrågan även skall beakta huruvida märke som är åsatt renarna lämpligen kan begagnas i den nya miljön. Kommittén har vidare föreslagit att motsvarande tillståndstvång skall införas för vissa andra flyttningsfall, nämligen då lapp som biträtt i renskötsel inom

främmande lappby vill flytta tillbaka till den lappby han förut tillhört och då skötesrenägare vill flytta över sina renar från en lappby till en annan. Kommittén torde ha avsett att länsstyrelsen, om den finner att flyttning kan ske utan olägenhet med hänsyn till märkesförhållandena, skall registrera om märket för användning i den nya lappbyn.

Jag anser det vara en riktig tanke att giltigheten av registrering skall vara begränsad till viss lappby. Denna tanke synes dock lika väl kunna förverkligas på ett sätt som inte kräver några ändringar i renbeteslagen. Mot dessa ändringar kan nämligen invändas att det ter sig mindre tillfredsställande att man för att få kontroll över märkesförhållandena skall vidga det i flyttningsfallen stadgade tillståndstvånget, som ju i första hand har tillkommit av helt andra skäl. Vidare synes de av kommittén åsyftade fallen att lappdräng flyttar tillbaka med renar till den lappby han förut tillhört och att skötesrenägare flyttar över sina renar från en lappby till en annan inte vara av någon större praktisk betydelse. I fråga om skötesrenar gäller för övrigt redan nu tillståndstvång för det fall att skötesrenägare som är lapp vill ha renarna i vård hos renskötande lapp inom annan by än den han själv tillhör (14 § 1. renbeteslagen). Dessutom innebär kommitténs förslag inte att man reglerar alla flyttningsfall som kan komma i fråga.

Den av mig förordade lösningen innebär att man som tredje stycke i 1 § inför en bestämmelse om att registrerat märke må användas för att märka renar endast vid renskötsel, som bedrivs inom den lappby som angivits i registreringsbeslutet. Den som åsidosätter denna bestämmelse kan straffas enligt 14 §.

Stadgandet i 1 § sista stycket tar sikte på själva märkningsförfarandet. Den som flyttar över sina renar till en annan lappby blir härigenom — även om tillstånd inte krävs för själva flyttningen — förhindrad att för framtiden begagna det märke som är åsatt renarna, med mindre han får märket omregistrerat för användning i den nya lappbyn. Det kommer därför att ligga i hans eget intresse att ansöka om sådan registrering redan innan flyttningen sker.

För de ojämförligt vanligaste flyttningsfallen, nämligen de som är reglerade i 9 § 1. första stycket renbeteslagen, har länsstyrelsen som kommittén anfört dessutom möjlighet att vid prövning av frågan om tillstånd till flyttningen ta hänsyn till om det renarna åsatta märket passar i den nya miljön. Vad beträffar de flyttningar som kan ske utan tillstånd enligt renbeteslagen må erinras om att, därest ett i och för sig giltigt märke — således även avlyst märke eller avbrottsmärke — varmed renar är försedda väljar förfång för annan märkeshavare eller olägenheter från allmän synpunkt, talan kan föras enligt 9 § om avlysning eller ändring av märket eller i vissa fall förkortning av dess giltighetstid.

Det må framhållas, att stadgandet i tredje stycket och den därtill knutna straffbestämmelsen inte avser att hindra en rent tillfällig märkning inom annan lappby. Som exempel kan nämnas, att en lapp ärvt eller köpt renar inom en annan lappby än den han själv tillhör och att han önskar förse

dem med sitt eget märke, innan han för över dem till sin lappby. Frågan om sådan märkning må ske, därest renarna redan är märkta, regleras i 10 §. Vidare brukar det förekomma att lappar, vilkas renar förirrat sig till främmande lappby, kallas att deltaga i kalvmärkningen där. Sådana fall som nu nämnts omfattas inte av 1 § tredje stycket. Denna begränsning av stadgandet markeras genom uttrycket »vid renskötsel».

2 §

2 § motsvarar 3 § första stycket i kommittéförslaget. Däri meddelas föreskrift om vad ansökan om registrering skall innehålla. Stadgandet i andra stycket av kommittéförslagets 3 § är enligt min mening onödigt och bör därför utgå.

3 §

Redan av 1 § framgår att märke skall registreras av länsstyrelsen. I allmänhet föreligger givetvis inte någon tvekan om vilken länsstyrelse som är behörig. Lappbys område ligger emellertid inte alltid helt inom det län, vartill lappbyn i administrativt hänseende hör. Det förekommer till och med ett fall där en lappby i sin helhet ligger inom ett län men administrativt lyder under länsstyrelsen i ett annat län. För att undanröja varje tvekan föreslår jag därför som första stycke av 3 §, vilket motsvarar 2 § i kommittéförslaget, en föreskrift om att ärende angående registrering upptages av länsstyrelsen i det län, dit lappbyn hör. Denna formulering, som även återfinnes i exempelvis 9 § renbeteslagen, avser att ange att behörig registreringsmyndighet är den länsstyrelse som lappbyn i administrativt hänseende hör under. Med »lappbyn» åsyftas givetvis den lappby där märket enligt ansökningen skall användas.

Andra stycket saknar motsvarighet i kommittéförslaget. Jag anser dock lämpligt att i överensstämmelse med gällande renmärkeslag föreskrift meddelas om skyldighet för länsstyrelsen att föra register över renmärken och ägarna därav. Närmare bestämmelser om hur registret skall föras torde få meddelas i tillämpningskungörelsen.

4—6 §§

Stadgandena i 4—6 §§ överensstämmer, fränsett vissa jämkningar i 4 §, helt med vad kommittén förordat.

Förutsättningarna för att erhålla registrering hänför sig som jag tidigare nämnt dels till sökandens person och dels till märkets beskaffenhet. Bestämmelser i förstnämnda hänseende återfinns i 4 §. De förutsättningar som hänför sig till märkets beskaffenhet regleras till en del i 5 och 6 §§. Märket skall sålunda uppfylla vissa i 6 § angivna krav, som avser att såvitt möjligt förhindra förväxling och olovlig ommärkning. Vissa modifikationer av dessa krav kan dock föranledas av märkes egenskap av släktmärke. Länsstyrelsen skall också pröva om märket är utfört enligt de särskilda reg-

lerna om tillåtna snitt och märkes utformning i övrigt. Som redan anförts torde dessa regler få meddelas i tillämpningskungörelsen.

Beträffande 5 § har länsstyrelsen i Norrbottens län anført, att lagen bör innehålla närmare föreskrifter om det släktskapsförhållande, som skall föreligga för att släktemärke skall få användas. Eftersom det, såsom kommittén påpekat, förekommer att även stora och vitt spridda släkter håller sig till märken av en gemensam grundtyp, anser jag att den vidsträckta formuleringen i kommitténs förslag är att föredraga.

Beträffande innebörden av 6 § första stycket b) må anföras, att stadgandet liksom dess motsvarighet i 3 § gällande renmärkeslag avser att försvåra olovlig ändring såväl av det nya märket till likhet med ett äldre giltigt märke som av ett äldre sådant märke till likhet med det nya. Behovet av sådant skydd föreligger dock endast i den mån fara för sammanblandning av renar finns. Prövningen av ändringsrisken skall alltså avse sådana områden, där renar med det nya märket kan befaras bli sammanblandade med andra renar.

I detta sammanhang må framhållas, att då i föreliggande förslag liksom i kommittéförslaget talas om giltigt märke därmed avses *dels* märke, som är registrerat enligt den nya lagen, *dels* avlyst märke eller avbrottsmärke, så länge renar med stöd av lagen behålls i märket, *dels* ock motsvarande kategorier finska och norska märken. Övergångsvis blir äldre märken som inte registreras enligt nya lagen att anse som giltiga i den omfattning som framgår av övergångsbestämmelserna.

Som tidigare nämnts avser jag att man genom förhandlingar med Norge och Finland skall få till stånd en sådan ordning att registreringsmyndigheterna i de olika länderna bland annat skall få tillgång till varandras renmärkesförteckningar.

7 §

Redan av huvudregeln i 1 § första stycket och bestämmelsen om straff för den som anbringat ett märke som inte är registrerat för renägaren följer, att den som förvärvat ett renmärke måste, om han vill använda det vid märkning, begära att få det registrerat för sin räkning. För att emellertid någon tvekan härom inte skall råda bland lapparna synes det — särskilt som gällande renmärkeslag innehåller stadgande om skyldighet att begära registrering av förvärvat märke — lämpligt att bestämmelse härom meddelas på sätt kommittén föreslagit i 7 § första stycket. Däremot kan den av kommittén föreslagna bestämmelsen i 7 § andra stycket utgå såsom överflödig.

8 §

Som jag tidigare framhållit har kommittén i 8 § föreslagit befogenhet för länsstyrelse att i vissa fall avlysa registrerat märke. De fall som avses är i huvudsak sådana, där registreringen inte längre har någon funktion att fylla. Förevarande stadgande överensstämmer i det väsentliga med kommittéförslaget.

Enligt min mening bör det i 8 § b) i kommitténs förslag intagna stadgandet att avlysning skall ske, då förvärvare av märke fått avslag å registreringsansökan eller underlåtit att inom ett år efter förvärvet söka registrering, inte medtagas i lagen. Bestämmelsen torde inte ha någon större praktisk betydelse men kan medföra vissa olägenheter för överlåtaren.

I 8 § d) av kommittéförslaget har vidtagits vissa jämkningar för att förtydliga innebörden. Avsikten med stadgandet är att registrering, som exempelvis på grund av att renägaren flyttat med sina renar till lappby som hör under en annan länsstyrelse upphört att ha betydelse, skall utmönstras från registret.

Den av kommittén föreslagna bestämmelsen i 8 § sista stycket sista punkten synes vara onödig med hänsyn till stadgandet i 6 § första stycket a) och bör därför utgå.

Jag anser det lämpligt att länsstyrelsen ålägges att, innan beslut om avlysning meddelas, bereda märkeshavaren, om han är känd, tillfälle att yttra sig samt att underrätta märkeshavaren och vederbörande ordningsman om verkställd avlysning. Bestämmelse härom torde få meddelas i tillämpningskungörelsen.

9 §

Det av kommittén föreslagna stadgandet i 9 § första stycket om avlysning eller ändring av registrerat märke avser det fall, att två sådana märken är helt och hållet eller förväxlingsbart lika. Enligt min mening bör bestämmelsen utvidgas så, att den även omfattar det fall, att märkena lätt kan ändras så att de överensstämmer med varandra. Härigenom kommer stadgandet att mera fullständigt ansluta till reglerna i 6 § om märkes beskaffenhet.

Kommittén torde inte ha åsyftat att, om likhet föreligger mellan fler än två märken, utesluta en bedömning av samtliga dessa i ett sammanhang. Det synes mig emellertid lämpligt att avfatta bestämmelsen så, att någon tvekan inte kan råda om att även fler än två lika märken samtidigt kan prövas.

Likhet mellan två eller flera märken kan innebära olägenhet inte blott för märkeshavarna själva utan även från allmän synpunkt. Som jag tidigare anfört är det nämligen ett allmänt intresse att upprätthålla ordning och reda i märkesförhållandena.

Kommittén har i 9 § andra stycket föreslagit en bestämmelse av innebörd, att länsstyrelsen skall kunna avlysa märke som missbrukas till olovlig ommärkning, om det är påkallat för att förebygga fortsatt brottslighet. Eftersom jag förordat en sådan utvidgning av lagrummets första stycke, att lappfogde skall kunna föra talan om avlysning eller ändring, även då risk för omvandling av märke föreligger, torde den av kommittén föreslagna bestämmelsen i andra stycket inte ha någon egentlig uppgift att fylla. Jag har därför inte bibehållit bestämmelsen.

I tillämpningskungörelsen torde få meddelas föreskrifter om skyldighet

för domstol att underrätta länsstyrelsen om beslut enligt 9 § för att erforderliga registreringsåtgärder skall kunna vidtagas.

Vad gäller förfarandet i mål, vari lappfogde för talan, må erinras om bestämmelsen i 20 § lagen om införande av nya rättegångsbalken. Beträffande rättegångskostnader och fullföljd av talan i högre rätt skall sålunda gälla samma bestämmelser som för allmänt åtal. Likaså skall i fråga om föreläggande för lappfogden och verkan av hans utevaro gälla vad om åklagare är föreskrivet. I övrigt behandlas målet som tvistemål, vari förlikning inte är tillåten. Bland annat skall alltså forumreglerna i 10 kap. rättegångsbalken tillämpas. Behörigheten för lappfogde att föra talan inför domstol föranleder viss ändring av instruktionen för lappfogdarna.

10 §

För innebörden av stadgandena i 10 §, som behandlar frågan om avbrottsmärkning och ommärkning, har jag i huvudsak redogjort i den allmänna motiveringen och vid behandlingen av 1 §.

På sätt kommittén föreslagit torde föreskrifter om avbrottsmärkes utformning få meddelas i tillämpningskungörelsen. Kommittén har i sitt förslag till tillämpningskungörelse upptagit ett stadgande om att avbrott skall åstadkommas genom tillägg av ett eller flera små kantsnitt.

Enligt sista stycket av motsvarande paragraf i kommittéförslaget skall ordningsman föra förteckning över de ommärkningar och avbrottsmärkningar, till vilka han lämnat tillstånd, samt utan dröjsmål underrätta länsstyrelsen om avbrottsmärkning. Enligt min mening har föreskrifter i detta hänseende sin plats i tillämpningskungörelsen eller i den instruktion, som enligt 13 § 2. renbeteslagen utfärdas för byordningsman.

11 §

Stadgandet i 11 § innebär som tidigare anförts ett undantag från regeln om att ren skall vara försedd med renägarens registrerade märke. Däremot avses inte att dödsbo skall vara befriat från att iakttaga regeln om begränsning av registrerings giltighet till viss lappby.

12 §

12 § innehåller bestämmelser om kalvmärkning. Stadgandet motsvarar 11 § i kommitténs förslag. Enligt 11 § första stycket i kommittéförslaget skall kalvmärkning ske före den 1 maj året efter det då kalven blivit född. Sker märkningen efter den 31 december skall märkningen dock övervaras av ordningsmannen eller två vittnen. Till andra stycket har kommittén överfört det nuvarande stadgandet i 9 § 2. renmärkeslagen. Detta stadgande innebär att lapp, som under renmärkning påträffar annans renko med kalv i sin hjord, är pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke.

Kammarkollegiet anser det önskvärt, att första stycket omredigeras så, att därav kan utläsas en bestämd anvisning om att märkningen bör ske under hösten. Vidare anser kammarkollegiet, att andra stycket, till vilket någon ansvarspåföljd inte är knuten, bör erhålla en lydelse, som framhäver stadgandets egenskap av rekommendation. T. f. lappfogden i Jämtlands län, till vars yttrande länsstyrelsen ansluter sig, föreslår att de vittnen som skall närvara, om märkningen sker efter den 31 december, skall ha erfarenhet av renmärkning. Beträffande andra stycket anför samme lappfogde, att viss oordning sedan länge råder inom renskötseln i södra delen av Jämtlands län och att bestämmelsen därför inte kan tillämpas där i dess föreslagna lydelse.

Vad kammarkollegiet förordat beträffande lydelsen av första stycket har jag beaktat. Även önskemålet om att vittnena skall äga erfarenhet av renmärkning har enligt min mening skäl för sig. Då det emellertid kan uppstå svårigheter att under alla förhållanden upprätthålla ett sådant kompetenskrav, synes det inte tillrådligt att meddela uttrycklig föreskrift härom. Jag förutsätter att lappfogdar och lapptillsynsmän utan sådan föreskrift kommer att verka för att så långt detta är möjligt endast personer med erfarenhet av renmärkning anlitas som vittnen. Detta gäller även i de fall, då vittnen erfordras enligt 10 §.

Beträffande andra stycket har, på sätt kammarkollegiet förordat, den av kommittén föreslagna lydelsen ändrats så, att stadgandets karaktär av rekommendation inte döljs. I övrigt har jag, frånsett vissa formella jämkningar, inte funnit anledning avvika från kommittéförslaget i denna del. Det må framhållas att frågan om storleken av den gottgörelse som utgår för märkning av annans ren regleras i byordningarna.

13 §

13 §, som innehåller bestämmelser om förfarandet med äldre omärkta renar samt med renar, vilkas märke är förfalskat, förstört, okänt eller inte utfört i överensstämmelse med föreskrifterna om märkes utformning eller eljest ogiltigt, avviker i några avseenden från motsvarande bestämmelse, 12 §, i kommitténs förslag. Förutom ett par mindre, formella jämkningar i första och tredje styckena har jag vidtagit vissa ändringar av andra stycket. Sålunda bör enligt min mening en preskriptionsfrist stadgas för renägares rätt att utfå försäljningssumman i de fall, som sägs i detta stycke. Fristen kan, i överensstämmelse med motsvarande stadgande i 10 § av gällande renmärkeslag, lämpligen sättas till två år från försäljningsdagen. Vidare bör stadgandet formuleras så, att därav framgår att försäljningssumman, efter avdrag för ersättningen till ordningsmannen, omedelbart tillfaller lappbyn, en ordning som, enligt vad jag erfarit, redan nu tillämpas i praktiken. Anmäler sig sedan renens ägare inom två år från försäljningsdagen har han alltså ett fordringsanspråk mot lappbyn, avseende ett belopp, som motsvarar den del av försäljningssumman som tillfallit byn.

Den ordningsman som avses i första och andra styckena är ordnings-

mannen i den lappby där renen omhändertages. Frågan om storleken av den gottgörelse som tillkommer ordningsmannen regleras i byordningarna.

Liksom kommittén anser jag, att ordningsmannen bör vara skyldig att i erforderlig omfattning rådgöra med registreringsmyndigheten, innan han bedömer ett märke som okänt, och att, för att äganderätten till renarna om möjligt skall bli klarlagd, till registreringsmyndigheten lämna uppgift om märkena på de renar som slaktats och sålts enligt förevarande stadgande. Bestämmelser i dessa hänseenden bör emellertid meddelas i byordningarna eller i instruktionerna för ordningsmän.

Enligt gällande renmärkeslag skall omärkt årskalv, som anträffas efter den 1 november och som inte följer modern, omhändertagas och säljas för lappbyns räkning. 13 § innehåller inte någon motsvarighet till denna bestämmelse. Först efter den 1 maj året efter det då renen fötts kan enligt förslaget en omärkt ren säljas för lappbyns räkning. Anledningen till att nämnda regel slopats är att den ibland lett till att kalv som endast tillfälligt kommit bort från modern omhändertagits och sålts. Enligt vad jag erfarit är det inte ovanligt att kalvar, som vid en renskiljning eller eljest kommit bort från modern, efter någon tid åter söker sig till henne.

Det må framhållas att kalv, som inte följer sin moder, inte får märkas för någon viss renägares räkning. Äganderätten till omärkt kalv kan ju praktiskt sett inte grundas på annat förhållande än att kalven följer märkt renko. De vittnen som skall närvara om märkningen sker efter den 31 december har till uppgift att förvissa sig om att kalven tillhör den som vill märka den.

Beträffande sista stycket torde jag få erinra om vad jag tidigare anfört rörande innebörden av uttrycket »giltigt märke».

Stadgandena i första och andra styckena föranleder vissa formella ändringar i 11 § renbeteslagen.

14 §

Som jag framhållit i den allmänna motiveringen innebär kommitténs förslag ganska omfattande ändringar av den nuvarande renmärkeslagens straff- och processrättsliga bestämmelser. Förslaget upptager sålunda inte någon motsvarighet till de gällande straffbestämmelserna i 11 § 2. och 12 § renmärkeslagen.

I 11 § 2. renmärkeslagen stadgas straff för den som anbringat sitt märke å omärkt ren, till vilken han inte är ägare. Bestämmelsen är tillämplig allenast, där förseelsen inte är straffbar efter allmän lag. Jag delar kommitténs uppfattning att denna straffbestämmelse inte längre har någon funktion att fylla. Den gärning som avses i lagrummet torde regelmässigt kunna bedömas som tillgreppsbrott.

Stadgandet i 12 § renmärkeslagen står så gott som oförändrat kvar sedan 1898 års renmärkeslag. Det innebär att vissa gärningar, som ger anledning till misstanke om stöld, kriminaliseras. Enligt 1 mom. straffas den som inom Norrhottens, Västerbottens eller Jämtlands län innehar oarbetad ren-

hud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, såvida han inte kan visa att renmärket blivit utan bedräglig avsikt borttaget eller förstört. Enligt 2 mom. straffas den som inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att det kan antagas att köttet förs från slakt ute å mark. Till dessa straffbestämmelser an knyter vissa regler om beslag.

Kommitténs motiv för att slopa bestämmelserna i 12 § är i huvudsak att dessa bestämmelser inte tillämpats på årtionden och att i våra dagar kommunikationerna är så mycket bättre och polisens effektivitet så väsentligt större än när bestämmelserna tillkom, att man torde kunna komma till rätta med rentjuvnad utan hjälp av stadganden av denna art. Endast i ett par remissyttrandan, nämligen från lappfogden i Västerbottens län och landsfiskalen i Övertorneå distrikt, har gensagor rests mot att slopa ifrågavarande bestämmelser.

Jag ansluter mig till kommitténs åsikt att föreskrifterna i 12 § inte bör medtagas i den nya renmärkeslagen. De remissmyndigheter, som velat ha kvar bestämmelserna, har själva vitsordat att dessa sedan länge inte tillämpats i nämnvärd omfattning. Huruvida bestämmelserna, såsom anförts till stöd för att bibehålla dem, har en brottsförebyggande verkan är självfallet svårt att bedöma. Viktigare härvidlag torde vara polisens möjligheter att snabbt uppdaga renstöder. I detta hänseende är, som kommittén anför, förhållandena i våra dagar helt andra än tidigare. Numera är det exempelvis inte ovanligt att polisen i de nordliga delarna av landet kan förfoga över flyg.

Kommittén har som 13 § föreslagit en bestämmelse av innehåll att om någon tillägnar sig ren genom att märka den i sitt märke och ägaren inte är känd, gärningen skall anses begången mot den lappby dit renen kan antagas hava hört. Jag anser emellertid anledning saknas att för ett speciellt fall av tillgreppsbrott meddela föreskrift om målsäganderätt. Det må framhållas att enligt praxis lappbyn anses som målsägande då tillgrepp skett av omärkt ren, sedan den upphört att följa modern (jämför rättsfallet NJA 1948 s. 307).

De enda straffstadganden, som kommitténs förslag innehåller, är bestämmelserna i 14 § om straff för den, som vid annan märkning än avbrottsmärkning begagnar ett märke som inte är registrerat för renägaren, och för den som åsidosätter de kontrollföreskrifter, som gäller vid ommärkning eller avbrottsmärkning samt vid märkning av kalvar efter den 31 december. Dessa bestämmelser finner jag lämpliga. Jag förordar dessutom som tidigare anförts en föreskrift om straff för den som vid märkning åsidosätter regeln i 1 § tredje stycket.

Brott som avses i 14 § bör ligga under allmänt åtal. Särskild föreskrift härom torde inte erfordras.

15 §

Kommittéförslaget innehåller inte något stadgande om besvär över beslut, som länsstyrelse meddelar enligt lagen. I motiveringen hänvisar kommittén till det allmänna besvärssstadgandet i 57 § länsstyrelseinstruktionen. Kommittén framhåller i anslutning härtill, att besvären bör prövas av regeringsrätten.

Eftersom renbeteslagen innehåller bestämmelser om besvär över länsstyrelsens beslut anser jag det lämpligt att besvärssstadgande upptages även i renmärkeslagen. Mot beslut varigenom registrering beviljats bör dock talan inte få föras. Frågan om registreringen skall bli bestående kan eljest komma att hållas svävande under lång tid. Den som anser sig lida förfång av registrerat märke har för övrigt möjlighet att föra talan enligt 9 §. Besvärstiden bör vara densamma som enligt renbeteslagen. Då annat inte föreskrives gäller härom vad som stadgas i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut. Enligt denna lag är besvärstiden tre veckor, för menighet fem veckor, från det klaganden fick del av beslutet. Frågan huruvida besvären bör prövas av regeringsrätten, vilket förutsätter att regeringsrättslagen ändras, i stället för av Kungl. Maj:t i statsrådet, torde böra upptagas till närmare övervägande i samband med pågående översyn av reglerna för kompetensfördelningen mellan statsrådet och regeringsrätten.

16 §

I tillämpningskungörelsen bör meddelas närmare föreskrifter bland annat om handläggningen av renmärkesärenden och om registrets förande.

Övergångsbestämmelser

Punkt 1 överensstämmer med kommitténs förslag och innebär, att om renmärkesärende — varmed avses ärende om fastställelse av märke, registrering av fastställt märke eller avlysning av märke — är under domstols prövning, när den nya lagen träder i kraft, handläggningen skall fortsätta enligt 1928 års lag.

Punkt 2 och 3. I samband med det nya registrets uppläggande bör en utgallring göras av märken, som inte längre är aktuella, såvitt detta kan utrönas utan alltför vidlyftiga och dyrbara undersökningar, samt av märken, vilkas utförande inte överensstämmer med de nya bestämmelserna. Ett äldre märke, som är infört i häradsrätts renmärkesförteckning, synes sålunda böra utmönstras i de fall, som sägs i 8 § första stycket b), c) och d). Det torde kunna förutsättas, att man i många fall med hjälp av lappfogdarnas och lapp tillsynsmännens kannedom om förhållandena utan större omgång kan utröna, huruvida förutsättningar för avlysning enligt dessa bestämmelser föreligger. I övrigt torde upplysningar till ledning vid utgallringen kunna erhållas vid de sammanträden, som lappfogdarna varje år håller med lappbyarna.

Sedan inaktuella registreringar utmönstrats enligt vad nu sagts, bör nästa steg vara att länsstyrelsen prövar, om märkena är utförda i överensstämmelse med de föreskrifter, som med stöd av nya lagen utfärdats om tillåtna snitt och märkes utformning i övrigt. Kan befintligt märke godkännas enligt dessa föreskrifter, skall det enligt förslaget upptagas i det nya registret. I annat fall bör märket inte längre få begagnas vid renmärkning, sedan den i punkt 5 bestämda övergångstiden gått till ända. Märket bör dock få bibehållas på renar, som är försedda därmed, under en avvecklingsfrist som jag föreslår bestämmas till tio år från den 30 juni 1965. För att få kontroll över dessa märken förordar jag liksom kommittén, att de intages i en särskild förteckning, i förslaget benämnd övergångsförteckning. Hur denna skall föras torde få överlämnas till länsstyrelsens eget bedömande.

I och med att ett äldre märke registrerats enligt den nya lagen blir denna tillämplig på märket.

I punkt 2 sista stycket fastslås att omprövningen av det befintliga märkesbeståndet skall vara utförd före den 1 juli 1964. Det får förutsättas att arbetet härmed igångsättes, så snart de vid häradsrätterna förda renmärkesförteckningarna överlämnats till länsstyrelserna. Bestämmelser om överlämnande av dessa förteckningar och om deras begagnande för anteckningar rörande märken som är upptagna däri torde få meddelas i tillämpningskungörelsen.

I likhet med vad som gäller för avlysta märken och avbrottsmärken bör möjlighet finnas att jämlikt 9 § föreskriva förkortning av giltighetstiden för eller ändring av märke som intagits i övergångsförteckning. Bestämmelse härom meddelas i punkt 3.

Punkt 4. Eftersom det av mig förordade förfarandet innebär att länsstyrelse ex officio skall ompröva befintligt märkesbestånd, synes det lämpligt att länsstyrelsen ålägges att, om äldre märke upptages i övergångsförteckning, underrätta märkeshavaren härom, så att han sätts i tillfälle att inkomma med ansökan om registrering av nytt märke.

Punkt 5 motsvarar punkt 2 första stycket i kommitténs förslag till övergångsbestämmelser. Eftersom renmärkning måste fortgå under den tid, som åtgår för det nya registrets uppläggande, anser jag i likhet med kommittén att enligt äldre lag fastställt märke bör få begagnas, till dess samma eller annat märke registrerats för renägaren enligt nya lagen. För det fall att det äldre märket inte godkännes och renägaren underlåter att inkomma med ansökan om registrering av nytt märke, bör dock bestämmas en viss dag, efter vilken märket inte får användas. Kommittén har som slutdag föreslagit den 30 juni 1963, alltså ett år efter det att samtliga äldre märken enligt kommitténs förslag skulle ha anmälts till länsstyrelsen. Eftersom jag, såsom anförts i den allmänna motiveringen, förordar en övergångstid av fyra år för det nya registrets uppläggande, föreslår jag som slutdag i nämnda hänseende den 30 juni 1965. Renägare, vars märke underkänts, har då åtminstone ett år på sig att föranstalta om registrering av nytt märke.

Punkt 6. Enligt 5 § första stycket renmärkeslagen skall fastställt märke avlysas av häradsrätten om märkeshavaren anmäler att han inte längre vill begagna det vid renmärkning. Märket får dock utan tidsbegränsning bibehållas på renar som är försedda därmed, när avlysningen sker. Innan fem år förflutit från avlysningen får märket inte fastställas för annan renägars räkning utan tillstånd av märkeshavaren.

Enligt 8 § renmärkeslagen kan märkt ren, som övergått till ny ägare, med ordningsmannens medgivande förses med avbrottsmärke. Ej heller för sådant märkes giltighet stadgas någon tidsbegränsning.

Man måste räkna med att det vid den nya lagens ikraftträdande kommer att finnas renar som är försedda med avlysta märken eller avbrottsmärken. Det synes lämpligt att den nya lagen blir tillämplig även beträffande dessa märken. Föreskrift härom meddelas i punkt 6.

Den nya lagens tillämplighet i nu nämnda hänseende innebär bland annat att märkena blir underkastade den inskränkning av giltighetstiden till tio år som stadgas i 8 § sista stycket och 10 § sista stycket och att giltighetstiden kan begränsas ytterligare enligt 9 §. Någon olägenhet för renägarna torde nämnda inskränkning inte medföra, eftersom renens produktiva ålder i allmänhet inte lär överstiga tio år.

Tioårstiden räknas beträffande avlyst märke från dagen för avlysningen och beträffande avbrottsmärke från den dag ordningsmannens medgivande gavs. Eftersom häradsrätternas renmärkesförteckningar innehåller anteckning om när avlysning skett (7 § renmärkeslagen) och dessa förteckningar kommer att överlämnas till länsstyrelserna kan i dessa fall utgångspunkten för tidsfristen fastställas utan svårighet. Beträffande avbrottsmärke är det däremot svårt att fastställa utgångspunkten, eftersom man inte torde ha några säkra uppgifter om när ordningsmannens medgivande gavs. I likhet med kommittén anser jag därför lämpligt att giltighetstiden i dessa fall får räknas från dagen för nya lagens ikraftträdande.

I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till

- 1) lag om renmärken; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslagen av den lydelse *Bilaga* ²¹ till detta protokoll utvisar måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

G. Lüzell

¹ Denna bilaga, som frånsett vissa mindre, redaktionella jämkningar är lika lydande med de vid propositionen fogade förslagen, har här utslutits.

Förslag
till
Lag om renmärken

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Ren, som föres på bete enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, skall vara försedd med ägarens registrerade märke, anbragt i renens öron.

Om storlek och form av de snitt, som må ingå i renmärke, och om renmärkes utformning i övrigt skall gälla vad Konungen förordnar.

Registrering medför rätt att använda märket i viss lappby, som anges i beslutet om registrering.

2 §.

Ärende angående registrering av renmärke upptages av den länsstyrelse, varunder lappbyn hör.

3 §.

Ansökan om registrering av renmärke skall innehålla uppgift om sökandens namn och hemvist och om den lappby, där märket skall användas. Vid ansökan skall fogas avbildning av märket.

Med ledning av bestämmelserna i 4—6 §§ och de föreskrifter, som givits om renmärkes utformning, avgör länsstyrelsen huruvida märket må registreras för sökanden.

4 §.

Renmärke må ej registreras för annan renägare än den som enligt förenämnda lag äger rätt till renskötsel eller är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp.

Ej må renägare samtidigt hava mer än ett registrerat märke.

5 §.

Släktmärke — varmed avses märke av en för viss släkt eller släktgren gemensam grundtyp — må icke utan särskilda skäl registreras för någon, som ej tillhör slakten eller släktgrenen.

6 §.

Renmärke skall för att kunna registreras

a) tydligt skilja sig från annat giltigt märke, som användes eller må användas å renar, med vilka sökandens renar kunna sammanblandas; samt
b) hava en form, som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning.

Utän hinder av bestämmelsen under b) må släktmärke registreras, om registreringen medges av sådan innehavare av äldre märke av samma grundtyp, som kan hava förfång av registreringen.

7 §.

Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans registrerade renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, skall han hos länsstyrelsen göra ansökan om märkets registrering för sin räkning.

Länsstyrelsen avgör med ledning av bestämmelserna i 4—6 §§ om märket må registreras för sökanden.

8 §.

Registrerat märke skall av länsstyrelsen avlysas

a) om den som innehar märket icke vidare vill vid renmärkning begagna detsamma och anmäler detta hos länsstyrelsen;

b) om rätten till märket genom avtal eller på annat sätt övergått å annan och denne fått avslag å ansökan om märkets registrering för sig eller underlåtit att inom ett år efter förvärvet söka registrering;

c) om märket under tio år icke begagnats vid renmärkning;

d) om märket efter överlåtelse eller flyttning icke vidare skall begagnas i lappby, som hör under länsstyrelsen; och

e) om rätt att äga renar icke längre tillkommer märkesinnehavaren eller hans dödsbo.

Avlyses märke enligt a) eller b), må ren, som är försedd med märket, bibehållas i märket under tio år, räknat från dagen för avlysningen. Denna tid må av länsstyrelsen förkortas i fall, som sägs i 9 §. Så länge ren må bibehållas i märket, må märket icke utan renägarens samtycke registreras för annan.

9 §.

Äro två registrerade märken helt och hållet lika eller så lika att de lätt kunna förväxlas och uppkommer därigenom avsevärd olägenhet, må länsstyrelsen antingen avlysa det ena märket eller, om så finnes lämpligare, föreskriva ändring av märkena eller det ena av dem.

Missbrukas registrerat märke till olovlig ommärkning, äger länsstyrelsen avlysa märket, om det är påkallat till förebyggande av fortsatt brottslighet.

Märke, som sålunda avlyses, må bibehållas å därmed märkt ren under tid, som länsstyrelsen bestämmer. Beslutes ändring av märke, må ren behållas i märket sådant det var före ändringen under tid, som av länsstyrelsen fastställles.

Vad ovan i denna § stadgas skall äga tillämpning även å avlyst märke, vari ren bibehålles enligt 8 §, och å avbrottsmärke, varom sägs i 10 §. Härvid skall i stället för avlysning föreskrivas förkortning av märkets giltighetstid.

10 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må renen med ordningsmannens medgivande ommärkas till förvärvarens registrerade märke, om så kan ske enligt de föreskrifter, som givits om renmärkes utformning; i annat fall må å renen bibehållas det förut anbragta märket, försett med sådant av ordningsmannen i förvärvarens lappby gillat avbrott, som erfordras för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke.

Sker fångtet ej genom giftorätt, arv eller testamente, fordras överlåtarens samtycke till ommärkning eller avbrottsmärkning.

Ommärkning och avbrottsmärkning må endast ske i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

Ren, som är försedd med avbrottsmärke, må icke behållas längre än tio år efter det ordningsmannens medgivande gavs. Denna tid må av länsstyrelsen förkortas i fall, som sägs i 9 §.

Ordningsman skall föra förteckning över de ommärkningar och avbrottsmärkningar, till vilka han lämnat tillstånd. Om avbrottsmärkning skall han utan dröjsmål underrätta länsstyrelsen.

11 §.

Renkalv skall före den 1 maj året efter det då kalven blivit född märkas med ägarens registrerade märke; sker märkningen efter den 31 december, skall märkningen övervaras av ordningsmannen eller två vittnen.

Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, i sin hjord annans renko med omärkt kalv, är han pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke. Är märket avbrottsmärke eller avlyst märke och äger lappen kännedom om ägarens registrerade märke, skall kalven märkas med detta.

12 §.

Ren, som ej blivit märkt inom den i 11 § föreskrivna tiden, skall av ordningsmannen slaktas och säljas eller ock levande säljas och förses med köparens märke. Av medel, som inflyta genom försäljningen, erhåller ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn.

Ren, vars märke är förfalskat, förstört eller okänt eller icke är utfört i överensstämmelse med de föreskrifter, som givits om renmärkes utformning, skall genom ordningsmannens försorg slaktas och säljas. Finnas sannolika skäl att renen tillhör uppgiven renägare, äger denne utfå de influtna medlen med avdrag för skälig gottgörelse till ordningsmannen. I annat fall skall med behållningen så förfaras som i första stycket sägs.

Anträffas eljest ren med ogiltigt märke, må länsstyrelsen förordna, att renen skall slaktas och för ägarens räkning säljas; och skall kostnaden för renens omhändertagande, slakten och försäljningen gäldas av köpeskillingen.

13 §.

Tillägnar sig någon ren genom att märka den i sitt märke och är ägaren ej känd, skall gärningen anses begången mot den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

14 §.

Var som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, begagnar märke, som ej är för renägaren registrerat, dömes, där fråga ej är om tillåten avbrottsmärkning, till dagsböter.

Med dagsböter straffas ock

a) den som verkställer ommärkning eller avbrottsmärkning i strid mot föreskrift i 10 §; samt

b) den som överträder bestämmelsen i 11 §, att kalvmärkning i vissa fall skall övervaras av ordningsmannen eller två vittnen.

15 §.

Närmare föreskrifter om renmärkesärendes handläggning och om renmärkesregisters förande meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Genom lagen upphäves lagen den 18 juli 1928 (nr 310) om renmärken.

Med avseende å införandet av den nya lagen skall iakttagas:

1. Renmärkesärende, som inkommit till häradsrätt före den nya lagens ikraftträdande, skall behandlas enligt nu gällande lag.

2. Renmärke, som är fastställt eller registrerat enligt äldre lag, må begagnas vid märkning, till dess märke registrerats för märkesinnehavaren enligt den nya lagen, dock ej efter den 30 juni 1963.

Dyliket äldre märke skall av innehavaren före den 1 juli 1962 anmälas hos länsstyrelsen, som registrerar märket för anmälaren, om hinder ej möter enligt den nya lagen. Varder märket icke registrerat, skall märket intagas i en övergångsförteckning. Denna föres på sätt länsstyrelsen bestämmer.

Underlåtes anmälan, är märket ogiltigt efter den 30 juni 1963.

3. Märke, som intagits i övergångsförteckning, må bibehållas å därmed märkt ren intill den 1 juli 1973.

Enligt äldre lag tillkommet avbrottsmärke är ogiltigt efter den 30 juni 1970.

4. Den nya lagen skall äga tillämpning å renmärke, som enligt 2. första stycket må begagnas vid märkning eller enligt 3. må bibehållas å ren, ävensom å renmärke, som avlysts enligt 5 § första stycket lagen den 18 juli 1928 om renmärken och som var giltigt vid den nya lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 februari 1960.

Närvarande:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 13 februari 1960 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 december 1959, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om renmärken; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Lennart Persson.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Trygve Hellners

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, lagrådets den 18 februari 1960 avgivna utlåtande över de den 30 december 1959 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag om renmärken; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Med förmälan att förslagen av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att desamma med allenast vissa mindre, redaktionella jämkningar måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ulla B Silén